

L'ascens al poder del general Primo de Rivera (1923 -1930) provoca la destitució de la major part del professorat que impartia classe a l'Escola (eren els intel·lectuals catalans de l'època) i l'alteració del seu pla d'estudis. L'Escola va passar a formar part de l'Escuela Superior para la Mujer, perdent així la seva autonomia. A més, es canvia el nom de la mateixa: Escuela de Bibliotecarias, Archiveras y Funcionarias. Al 1930, quan cau la dictadura, se suprimeix la Escuela Superior para la Mujer i, al curs 1930-31, es reinstaura l'*Escola de Bibliotecàries* amb un nou professorat dirigit per Jordi Rubió i Balaguer. Al 1937 l'Escola es trasllada a l'Antic Hospital de la Santa Creu, que ha estat la seva seu fins al 1991.

- La postguerra i el franquisme (1939-78)

Després de la Guerra són destituïts tant el director, Jordi Rubió i Balaguer, com la resta dels professors. Això fa que es perdi la presència entre el professorat de l'Escola dels més prestigiosos intel·lectuals de l'època. Com a conseqüència de la prohibició del català, les classes es realitzen en llengua castellana. A nivell institucional, la desaparició de la Generalitat de Catalunya fa que la Diputació de Barcelona assumeixi la gestió de la *Escuela Superior de Bibliotecarias* (1939), el nou nom adoptat per l'Escola, i també de la Xarxa de biblioteques populars.

L'època final del franquisme coincideix amb la introducció de diversos canvis: aprovació d'un nou Pla d'Estudis, acceptació d'estudiants masculins, i canvi de nom de l'Escola, que passarà a anomenar-se *Escuela de Bibliología* (1973) i *Escola de Bibliologia* (1974).

- La creació dels estudis universitaris (1979-)

El Real Decreto 3452/81 de 13/11/81 (BOE 8/2/1982) autoritza la creació a Barcelona d'una Escola Universitària de Biblioteconomia i Documentació adscrita a

la Universitat de Barcelona⁷⁰. (Prèviament, al 1979, s'havia promulgat el decret d'introducció dels estudis de biblioteconomia i documentació a l'Estat espanyol [v.10.2.1.]).

Al 1982 es realitza l'adscripció a la Universitat de Barcelona i adopta el nom de *Escola Universitària "Jordi Rubió i Balaguer" de Biblioteconomia i Documentació*. De tota manera, la integració a la Universitat no és plena, ja que tant els locals com el personal depenen encara de la Diputació de Barcelona. Al 1991 es negocia ja la plena integració del professorat i de l'Escola a la Universitat.

10.2.1.2. Escola Universitària de la Universidad de Granada

Autoritzada a impartir els estudis al 1982 (R.D. 18/06/82) i adscrita a la Universidad de Granada, la qual es converteix en el primer Centre que crea una EUBD estrictament universitària. El Pla d'estudis és similar a l'impartit a Barcelona⁷¹, ja que tots dos segueixen les directrius de pla d'estudis per a EUBD fixades per OM 24/02/1981. La docència comença al curs 1983-84.

⁷⁰ El Pla d'estudis oficial de l'Escola va ser aprovat per OM de 26/03/1984 (BOE 10/04/84) i consta de les assignatures següents: Història del llibre i biblioteques, Biblioteconomia 1, Bibliografia 1, Anàlisi documental 1, Idioma modern, Terminologia científica, Tècnica del treball científic, Literatura, Història (Primer curs); Documentació 1, Biblioteconomia 2, Bibliografia 2, Anàlisi documental 2, Classificació i indexació, Idioma modern, Arxivística 1, Paleografia (Segon curs); Informàtica documental, Documentació 2, Restauració i enquadernació, Arxivística 2, Classificació i indexació 2, Arxius administratius, Bases de dades, Catalogació de materials no-llibres, Control i processament de llibre antic, Fonts d'informació científica i tècnica, Formats bibliogràfics llegibles per màquina (Tercer curs).

⁷¹ Les assignatures són:

- Primer curs: Història del document i dels dipòsits documentals, Biblioteconomia I, Bibliografia I, Anàlisi documental I, Idioma, Seminari d'estudis I i II.
- Segons curss: Biblioteconomia II, Bibliografia II, Documentació, Anàlisi documental II, Llenguatges documentals II.
- Tercer curs: Llenguatges documentals II, Informàtica documental, Teoria i sociologia de la comunicació, Arxivística, Idioma, Seminari d'estudis. [RUIZ, 1990:375]

10.2.1.3. Escola Universitària de la Universidad de Salamanca

Tot i que va ser autoritzada al 1982 (R.D. 24/09/82), les seves activitats docents no varen iniciar-se fins al curs 1987-88. L'adscripció a la Universidad de Salamanca es produeix al 1986.

El Pla d'Estudis coincideix amb el de la Universidad de Granada, tot i que també es tingué en compte el de Barcelona. Disposa d'una lleugera orientació i especialització envers l'Arxivística⁷².

10.2.1.4. Diplomatura de la Universidad de Murcia

La Diplomatura de Biblioteconomia i Documentació de la Universidad de Murcia depèn de la Facultat de Filosofia i Lletres. Aquest va ser el primer cas d'una diplomatura que prescindia de la creació d'una escola universitària, fent que la seva gestió acadèmica depengués totalment d'un departament universitari. La majoria de diplomatures que s'han anat creant posteriorment han optat per acollir-se a aquesta via present a la Llei de Reforma Universitària (LRU): no crear una Escola universitària, sinó adscriure els estudis a un Departament.

L'autorització per impartir els estudis data del 1988 (BOE 29/06/88), tot i que no inicia la docència fins al curs 1988-89. Ha elaborat un pla d'estudis propi, inspirat en els principis de la LRU, i amb predomini de les matèries referides a Documentació⁷³.

⁷² - Primer curs: Història del document i dels dipòsits documentals, Bibliografia, Anàlisi documental, Espanyol, Idioma modern, i les optatives: Llatí, Paleografia llatina, Història i historiografia, Crítica i comentari de fonts.

- Segon curs: Documentació, Llenguatges documentals, Iniciació a la informàtica, Idioma modern, Arxivística o Biblioteconomia, i les optatives: Arts gràfiques, Paleografia castellana, Història de les institucions de l'Antic Règim, Conservació del material documental.

- Tercer curs: Informàtica aplicada i bancs de dades, Idioma modern, Arxivística o Biblioteconomia, i les optatives: Restauració i Enquadernació, Diplomàtica, Tècniques del treball científic, Història de l'administració contemporània.

⁷³ Algunes d'aquestes assignatures són les següents:

- Primer curs: Teoria de la informació documental, Documentació general, Bibliografia i Fonts generals de Documentació, Anàlisi i Documentació, Introducció a la tecnologia documental, Idioma

10.2.1.5. Diplomatura de la Universidad de Zaragoza

Els estudis es crean al 1989 (BOE 10/08/89), tot i que s'inicia la docència al curs 1989-90. Les condicions són similars a les de Múrcia, ja que no es tracta específicament d'Escoles Universitàries, sinó que els títols els ofereix la Facultat de Lletres.

10.2.1.6. Diplomatura de la Universidad Carlos III (Madrid)

Comença a impartir les classes al curs 1990-91⁷⁴, i la seva gestió acadèmica depèn de la Facultat de Ciències Jurídiques i Socials.

10.2.1.7. Escola Universitària de la Universidad Complutense de Madrid

La seva creació és aprovada per R.D. 1049/1990, de 27 de juliol i també inicia la docència⁷⁵ al curs 1990-91.

10.2.1.8. Diplomatura de la Universidad de León

Inicia la docència al curs 1990-91, i depèn de la Facultat de Lletres. Té una orientació envers la crítica historiogràfica. (La majoria dels seus professors pertanyen a aquesta àrea).

I.

- Segon curs: Teoria i història de les Ciències de la documentació, Producció tècnica de documents i edició electrònica, Biblioteconomia i organització de dipòsits i serveis documentals, Lingüística documental, Documentació automatitzada, Idioma II.

- Tercer curs: Gestió d'informació i documentació a les organitzacions, Documentació automatitzada II, Lingüística documental II, Seminari d'estudis I i II, Idioma III. [RUIZ, 1990:380]

⁷⁴ Algunes de les matèries que s'imparteixen són: Estudi d'usuaris, Introducció a la informació, Catalogació, Història del document, Fonts d'informació.

⁷⁵ Algunes de les assignatures són: Documentació general, Teoria i història de la documentació, Gestió d'informació i documentació a les organitzacions, Polítiques d'informació i documentació, Introducció a la informació i documentació en Ciència i tecnologia (també respecte a Biomedicina i Humanitat i Ciències socials), Documentació de les Comunitats europees.

La Universitat Pompeu Fabra té previst, per al curs 1992-93, incorporar també la Diplomatura a la seva oferta de titulacions.

10.2.2. Les Facultats

Com ja s'ha apuntat anteriorment, tot i que no existeixen encara estudis de 2n cicle dedicats exclusivament a la Documentació és possible, no obstant, trobar aquesta matèria en els plans d'estudis de diverses Facultats universitàries.

La casuística és prou diversa perquè, encara que quantitativament predomini la presència en els estudis de Ciències de la Informació, també és possible trobar la documentació als plans d'estudis de Lletres (ja sigui a Filosofia, o a Geografia i Història), i també als de Medicina.

La Reforma dels estudis universitaris obre encara millors perspectives per a la Documentació perquè s'inclou com a matèria troncal o optativa, segons els casos, en els següents plans d'estudi:

- Llicenciatura en Periodisme
- Llicenciatura en Comunicació àudio-visual
- Llicenciatura en Publicitat i Relacions públiques (RD 1368/1991, BOE 30/06/91)
- Llicenciatura en Traducció i Interpretació
- Llicenciatura de Ciències Polítiques i de l'Administració (RD 1423/1990)
- Diplomatura de Gestió i Administració pública (RD 1426/1990, BOE 20/11/90)

L'especial versatilitat de la documentació, derivada del seu caràcter eminentment instrumental, la fan perfectament acoplable i amotllable a qualsevol de les disciplines científiques.

A continuació s'indiquen les Universitats que disposen d'alguns estudis que inclouen (com una de les seves assignatures) la documentació o una matèria de l'àrea de coneixements de biblioteconomia i documentació.

10.2.2.1. Universidad Complutense de Madrid

L'ensenyament de la documentació, en aquesta Universitat, es pot localitzar a dues Facultats diferents:

a. Facultat de Filosofia

A la secció de Literatura Hispànica existia una Càtedra de Bibliografia, ocupada des del 1970 pel Dr. José Simón Díaz. [SIMÓN, 1976]. Aquesta càtedra va crear-se al 1863 (R.O. 15/07/1863) i es va adscriure a l'Escuela de Diplomàtica [v.10.1]. Posteriorment, al ser dissolta aquesta (1900), va passar a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universidad de Madrid. Es va fer servir, durant molts anys, la denominació *Bibliologia* però després, al 1931, va tornar al seu antic nom.

Al 1940, degut a l'exili del titular d'aleshores, D. Pedro Sáinz Rodríguez, va desaparèixer dels Plans d'Estudi. Uns anys més tard, la Secció de Filologia Romànica va voler restablir la matèria amb l'assignatura "Bibliografía hispánica y metodología de la investigación literaria", encarregant-la a José Simón Díaz⁷⁶. Durant molt temps va ser l'única assignatura relacionada més o menys amb la Documentació que s'impartia a una Universitat espanyola.

b. Facultat de Ciències de la Informació

El Pla d'Estudis de la mateixa va ser aprovat per OM de 18/10/75 (BOE, 21/10/75) i contemplava l'ensenyament de la Documentació a 5è curs a cada una de les branques de la Facultat (Periodisme, Imatge, Publicitat i Relacions Públiques).

Al 1975 apareix la primera Agregaduria de Documentació i al 1978 es constitueix el

⁷⁶ Ja treballava en Bibliografia des de l'Instituto Miguel de Cervantes del CSIC, va accedir a la càtedra al 1970 i, dos anys més tard, va ser director del Departament de Bibliografia.

Departament de Documentació, creant-se també una Càtedra de Documentació. Al 1987, com a conseqüència de l'aplicació de la LRU desapareix el Departament i els professors (7) i l'assignatura s'adscriuen al Departament de Periodisme III.

10.2.2.2. Universidad Autónoma de Madrid

Els orígens de l'actual Gabinet de Documentació científica cal anar-los a cercar al 1969, en el mateix any de creació d'aquesta Universitat [CURRÁS, 1978]. En un primer moment s'ocupava dels serveis de biblioteca i documentació i, poc a poc, es va anar orientant envers tasques docents i d'investigació.

A l'octubre del 1969 es crea un Servei de biblioteques i documentació dins de la Facultat de Ciències, el qual s'havia d'ocupar de les tasques de gestió i organització de les biblioteques i hemeroteca de la Facultat. Al 1971 (OM 22/03/1971, BOE 22/07/71) s'aprova la inclusió de l'assignatura *Información y documentación científica* al primer cicle dels estudis de la Facultat de Ciències.

Posteriorment, al 1973, l'esmentat Servei passa a anomenar-se Departament de Documentación científica tot depenent administrativament tant del Deganat de Ciències com del mateix Rectorat. (Al 1974 organitza la 1ª Semana de Documentación). Al 1978 se suprimeixen les tasques biblioteconòmiques del Departament per tal de poder-se dedicar a la docència i a la investigació.

Finalment, després de l'aprovació de la LRU i per tal d'ajustar-se al que en ella es dicta, s'obliga a canviar l'estatus i el nom del Departament de documentació científica. Així doncs, passa aleshores a dependre del Departament de Química i adopta l'actual nom de Gabinet de Documentació científica.

10.2.2.3. Universitat Autònoma de Barcelona

A la Facultat de Ciències de la Informació (creada per RD 2478/1971) també s'imparteix l'assignatura Documentació. En el primer pla d'estudis la Documentació era una matèria troncal que s'impartia a 5è curs. Amb l'actual pla d'estudis (adoptat al curs 1980-81) la Documentació passa a ser una matèria optativa que es fa a 2n. curs.

10.2.2.4. Universidad de Santiago de Compostela

A la Facultat de Geografia i Història existeix una possible especialització en Arxivística i Biblioteconomia, però que no queda reflectida al títol que s'atorga. Per altra banda, la limitació dels continguts del programa (cinc assignatures⁷⁷ que es fan a 5è curs) impossibilita l'oferiment d'una preparació completa [MAYOL, 1986a].

10.2.2.5. Universitat de València

Existeix una Agregaduria de Documentació mèdica a la Facultat de Medicina. Al 1980 es procedeix a la separació de la Càtedra d'Història de la Medicina i la Documentació. S'ocupa de la docència de l'assignatura i també organitza cursos de doctorat en col.laboració amb el Centro de Documentación e Informática Médica (CEDIM).

10.2.2.6. Universidad del País Vasco

La matèria Documentació s'imparteix, de forma optativa, als alumnes de 5è curs de la Facultat de Ciències de la Informació.

⁷⁷ Són les següents: Arxivística, Biblioteconomia i Documentació, Diplomàtica, Història del llibre, i Paleografia.

10.2.2.7. Universidad de Navarra

En els estudis de Ciències de la Informació també existeix la matèria Documentació. Va començar a donar-se al curs 1975-76 a 5è curs, tot i que, al principi, no disposava d'un programa massa establert. A partir del curs 1982-83 comença a impartir-se sota el nom de *Documentació periodística*.

10.2.2.8. Universidad Pontificia de Salamanca

La Facultat de Ciències de la Informació comença les seves classes al curs 1987-88. També disposa d'una assignatura optativa que es fa a 2n curs i que s'anomena *Metodologia de la Documentació*.

10.2.2.9. Universidad de La Laguna

A la Facultat de Ciències de la Informació es comença a impartir la matèria *Documentació periodística* a 5è curs, a partir del 1990-91.

A més, a les Facultats de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona, Granada i Salamanca, també existeix una assignatura de Biblioteconomia.

10.2.3. Estudis de Tercer cicle

No existeixen encara programes universitaris de doctorat dirigits a llicenciats i dedicats a la investigació específica sobre la matèria. L'àrea de Biblioteconomia i Documentació és excessivament reduïda per tal de poder organitzar un Programa de doctorat específic. No existeix encara a la Universitat espanyola cap Departament de

Documentació que pugui assumir una empresa d'aquesta envergadura. Ara bé, el que sí que existeixen són assignatures de la matèria que s'inclouen en altres programes de doctorat⁷⁸. (Aquesta situació seria comparable a la presència de la documentació a les Facultats: sense disposar d'estudis propis és present a diversos plans d'estudi).

Tot i això, la tipologia d'estudis de Tercer cicle no se cenyeix exclusivament als programes de doctorat i és prou àmplia: mestratges, cursos d'especialització, diplomatures de postgrau, etc. En aquests àmbits, sí que comença a ser freqüent l'aparició de cursos (amb una clara tendència al vessant pràctic) de documentació aplicada.

10.2.3.1. Escuela de Documentación

Aquesta escola seria un dels exemples més antics d'estudis universitaris dirigits a postgraduats. La Facultat de Ciències de la Informació de la Universidad Complutense de Madrid va iniciar, al 1979, uns cursos generals de Documentació que van derivar cap a l'esmentada escola de postgrau, aprovada per Junta de Facultat (9/02/82) i d'Universitat (22/07/82). [PÉREZ, 1986, llista de matèries]

L'orientació bàsica és envers la documentació (56% de l'horari) i compta, per tant, amb una menor presència dels aspectes biblioteconòmics⁷⁹.

Segons F. del Valle [VALLE, 1990:232-233], a partir de 1982 s'instaura el Curso superior de Documentación, encara vigent amb el nom de *Curso de documentación para postgraduados*, d'un any de durada al qual hi assisteixen uns 50-60 alumnes,

⁷⁸ P.e., a la Universitat Autònoma de Barcelona es pot trobar alguna assignatura (La Documentació comunitària i Documentació automatitzada) als programes de doctorat dels Departaments de Dret (Tercer cicle d'Estudis Europeus) i de Periodisme (Política i recerca en comunicació a Europa).

⁷⁹ Algunes de les assignatures impartides són les següents: Teoria i història de la Documentació, Bibliometria, Reprografia, Organització de sistemes i centres de documentació, Metodologia de la investigació en Ciència documental, Informàtica documental, Dret i ètica de la documentació, Llenguatges i anàlisis documentals, Empresa documental. [PÉREZ, 1986]

procedents gairebé tots de les Humanitats i en Ciències Socials, tot i que hi havia un percentatge superior d'alumnes procedents de camps científico-tècnics que en el cas anterior. Concedeix el títol d'Especialista Universitari (títol propi de la Universidad Complutense de Madrid). El programa dels darrers cursos està molt orientat envers la documentació. Les classes teòriques es complementen amb un període de pràctiques en un centre de documentació o biblioteca.

Darrerament han aparegut noves iniciatives en aquest àmbit, entre les quals es podrien esmentar les següents:

- Master de Documentación e información científica (Universidad de Murcia)
- Curs d'especialització en documentació mèdica (UAB)
- Master en Información y Documentación (Universidad Carlos III)
- Master en Documentación online and compact-disc / MasDoc (Centre d'Estudis de Documentació de Patents - Universitat de Barcelona)
- Curs de sistemes de documentació a l'empresa⁸⁰ (Institut de Tecnologia de Catalunya - Universitat Politècnica de Catalunya)
- Documentació automatitzada a l'educació (Diploma de post-grau, Universitat de Barcelona)

10.2.4. La Reforma dels Plans d'Estudi

La publicació al 1983 de la Llei Orgànica de Reforma Universitària (LRU) (Llei 11/1983), suposa l'inici de la reforma i re-orientació de totes les titulacions oficials homologables a nivell estatal. Aquest procés no comença, de fet, fins al 1986, quan es formen 16 grups d'experts encarregats de dissenyar els avantprojectes de les titulacions (que van ser molt modificats en la majoria dels casos).

⁸⁰ Ja se n'han realitzat 8 edicions fins al 1991.

A partir del 1987, la Ponencia de Reforma de Enseñanzas Universitarias, ens del qual depenen els diversos Grups de Treball, comença a fer públiques les seves propostes. Al mes d'abril d'aquest mateix any s'aproven els informes tècnics per a l'elaboració de les Directrius Generals Pròpies de la Diplomatura en Ciències de la Documentació⁸¹ i també d'una Llicenciatura.

L'informe sobre les nou-batejades Ciències de la documentació va ser elaborat pel Grup de treball número 14 (Història i Filosofia). Un cop van fer-se públics aquests dictàmens, tots els col·lectius implicats, ja sigui professionalment o per via de la docència, van poder expressar la seva opinió sobre el disseny curricular de la nova llicenciatura o d'altres aspectes de la mateixa (fins al febrer del 1988). El recull de totes elles es va publicar en uns documents (els famosos *llibres verds*) que contenien el projecte de la nova titulació juntament amb totes les esmenes i objeccions que se li van formular.

Paral·lelament a aquest procés, al novembre del 1987 (RD 1497/1987 de 27 de novembre, BOE 14 de desembre), es van establir les Directrius Generals Comunes a tots els plans d'estudis. El disseny curricular i acadèmic de totes les titulacions universitàries oficials s'havia d'inscriure dins d'aquest marc.

El plenari del Consejo de Universidades (format pels rectors de les 39 Universitats espanyoles) va aprovar oficialment, els dies 19 i 20 de febrer de 1990, 106 noves titulacions universitàries, entre les quals hi constava la Diplomatura de Biblioteconomia i Documentació. (Aquesta nova denominació substituïa la inicialment proposada de Ciències de la Documentació). L'aprovació de la llicenciatura, al no disposar de consens total, va ser posposada.

⁸¹ La denominació Ciències de la Documentació va suscitar una certa oposició en algunes associacions de bibliotecaris, en especial a l'Asociación Andaluza de Bibliotecarios [p.e. MARTÍN OÑATE, 1990] i també en alguns membres del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya. Aquests consideraven que el nou terme bandejava la base principal dels estudis i de la professió: els bibliotecaris i les biblioteques.

El 26 d'octubre d'aquest mateix any, el Consell de Ministres aprova les Directrius Generals Pròpies de 55 titulacions que no ofereixen cap problema de consens sobre la seva creació. Entre aquestes encara no hi consta la Diplomatura de Biblioteconomia i Documentació perquè l'estratègia perseguida era intentar aprovar-les conjuntament amb la Llicenciatura (pendent encara de discussió al Plenari del Consejo de Universidades).

A la darrera sessió del Plenari del Consejo de Universidades (Granada, 24 d'abril de 1991), es van aprovar les directrius pròpies de 41 titulacions universitàries, 28 de les quals eren de cicle curt, o diplomatures. (L'oferta de carreres universitàries, aleshores, passava de 56 a 97 títols). El Consell de Ministres, pel seu cantó, ho va sancionar el dia 3/05/91. Entre les titulacions aprovades per aquest caldria esmentar, en primer lloc, la Diplomatura de Biblioteconomia i Documentació, però també les Llicenciatures en Traducció i Interpretació, Periodisme, Comunicació àudio-visual, Publicitat i Relacions Públiques, Ciències Polítiques i la Diplomatura en Gestió i Administració Pública⁸².

Les Universitats tindran un període de 3 anys després de la publicació al BOE de la titulació per adaptar els seus plans d'estudis a les noves directrius.

Les principals tendències pel que fa a l'ensenyament universitari de la documentació es podrien sintetitzar de la següent manera:

- *Manteniment de la integració de la documentació amb la biblioteconomia.*

El contingut i orientació de la Diplomatura en Biblioteconomia i documentació, ja aprovada, i de la Llicenciatura en Ciències de la Documentació, pendent de discussió, aniria també en aquesta direcció.

⁸² Totes elles inclouen al menys una matèria de Documentació (adscribida, per tant, a l'Àrea de coneixements de Biblioteconomia i Documentació) com assignatura troncal o optativa en els seus plans d'estudis.

- *Manteniment de la docència en documentació a Departaments diversos.*

En l'actualitat, les assignatures de Documentació s'imparteixen principalment a les Facultats de Ciències de la informació i en alguna de Medicina. Amb la Reforma això s'ampliarà, de moment, a les Llicenciatures de Periodisme, Comunicació àudio-visual, Publicitat i Relacions públiques, Traducció i interpretació, Ciències Polítiques i la Diplomatura de Gestió i Administració públiques.

10.3. L'ensenyament no universitari

Es tracta d'uns estudis de caràcter dispers, poc estructurats i no homologats però que, durant molt de temps, van constituir l'única possibilitat de formació per a molts professionals.

Atenent al grau de profunditat i a la durada dels cursos es podrien distingir també, dins d'aquest capítol, tres nivells de formació.

Les característiques del primer el farien assemblar a una mena d'Escoles universitàries: existiria un mínim pla d'estudis que combinaria diverses matèries del camp de la informació i documentació; la durada seria, al menys, d'un curs acadèmic; oferirien un títol no homologat però més o menys reconegut, etc. Aquest tipus de centres (dels quals no en queda cap representant) van actuar, en el seu temps, com a substituïts de les Escoles de Biblioteconomia i Documentació. Posteriorment, amb la progressiva creació d'Escoles, van desaparèixer o es van transformar.

Un segon nivell el constituïrien els cursos de postgrau (adreçats a titulats superiors, però sense atorgar un títol universitari homologat), que tindrien generalment una durada d'un curs acadèmic.

El darrer nivell, al qual es refereixen amb molt detall tant Adelaida Román [ROMÁN, 1986] com Angel Villagrà [VILLAGRÀ, 1990], estaria format per tota la munió de cursos i cursets de formació contínua que solen organitzar les associacions

de professionals o centres oficials. Normalment solen ser monotemàtics o molt especialitzats, i tenen una durada relativament curta (una mitjana de 15 hores en la majoria dels casos).

10.3.1. Cursos generals de primer cicle

L'únic exemple que es ressenyarà en aquest apartat serà l'Escuela de Bibliotecarias de Navarra. L'Escola de Bibliotecàries de Barcelona, que durant molts anys no va concedir titulació universitària, ha estat tractada, pels motius que ja s'han explicat, en l'apartat anterior [v. 10.2.1.1]. L'altre exemple el constituïrien els Cursos de Auxiliares de Documentación de la Escuela de Documentalistas. Aquesta experiència es tracta de forma global al següent epígraf [v. 10.3.2.1] perquè la part de formació més important anava dirigida a postgraduats.

10.3.1.1. Escuela de Bibliotecarias de Navarra

Segons explica Nuria Orpi [ORPI, 1973], l'augment constant del nombre de llibres existents a la Universidad de Navarra (fundada el 1952) va provocar la creació del Servei de Biblioteques (1962) i també va fer veure la necessitat de formar professionals especialitzats que poguessin ocupar-se'n. La creació d'una Escola de bibliotecàries va néixer d'aquesta necessitat i de les previsions d'augment de la plantilla que es van fer.

Entre el 1963 i el 1967 es van fer diversos cursos de Biblioteconomia, tutelats per l'Álvaro d'Ors. El nombre d'alumnes d'aquests *Cursos para Auxiliares de Bibliotecas* oscil·lava entre els 25 (1964) i els 58 (1967).

Al 1965, mentre es realitzaven els cursos, es va redactar l'avantprojecte de creació d'una Escola de Bibliotecàries, fruit de la col·laboració entre la Universitat i la Diputació. El mateix Álvaro d'Ors, aleshores Bibliotecari General de la Universidad, en va ser el seu primer director.

L'Escola es crea el 12/07/67, amb un pla d'estudis de 3 anys i una titulació de grau mig no reconeguda per l'Estat. El Bibliotecario Mayor era l'Álvaro d'Ors i la directora, Nuria Orpi. El professorat el formaven el personal directiu de les biblioteques, llicenciats qüalificats i professors de diverses Facultats de la Universidad de Navarra. Els models seguits eren, per un costat, l'Escola de Barcelona i, per l'altra, la Escuela de Documentalistas de Madrid⁸³. També es pretenia col.laborar en la formació de personal per a la xarxa de biblioteques de la Diputació Foral de Navarra.

El primer curs es va iniciar a l'octubre de 1968. Entre aquest any i fins al curs 1978-79, data de la interrupció de l'Escola en forma de cursos ordinaris, es va anar desenvolupant el pla d'estudis aprovat i completant la formació de les futures bibliotecàries amb cursets, conferències i altres activitats relacionades amb la professió. Nuria Orpi resumeix els resultats de l'activitat acadèmica d'aquest primer període de la següent manera: de l'Escola han sortit 9 promocions amb un total de 122 alumnes matriculats, 86 de les quals van completar els estudis satisfactòriament.

A partir de 1981 (després d'aprovar-se oficialment els estudis de Biblioteconomia i Documentació) s'inicia una segona fase i l'activitat de l'Escola se centra exclusivament en l'organització de *Cursos intensivos de Biblioteconomía y Documentación*. Es tracta d'uns cursos d'una setmana o quinze dies, de caire més especialitzat i que solen donar-se a dos nivells: bàsic i avançat.

Tenint present l'actual reglamentació del sector i la creació de títols oficials, es fa difícil als responsables actuals (concretament a la sra. Orpi), pronunciar-se respecte a les vies futures que seguirà l'Escola: ja sigui una continuïtat amb l'esquema actual o una conversió dels estudis a la reglamentació i plans oficials.

⁸³ Les matèries impartides eren les següents:

- Primer curs: Sistema de las Ciencias I, Técnica de bibliotecas, Técnica del libro, Catalogación I, Latín I, Francés, Teología I, Organización administrativa.
- Segon curs: Sistema de las Ciencias II, Historia del libro y de las bibliotecas, Catalogación II, Clasificación I, Latín II, Teología II, Inglés.
- Tercer curs: Documentación, Catalogación III, Clasificación II, Archivonomía y Paleografía, Teología III, Alemán.

10.3.2. Cursos per a postgraduats

10.3.2.1. Escuela de Documentalistas

Per tal de contribuir a la formació dels professionals de les biblioteques públiques, l'Administració (a través de la Dirección General de Archivos y Bibliotecas) va crear al 1947 una Escuela de Formación Técnica de Archivos, Bibliotecas y Museos. Aquesta escola va organitzar, a partir del 1952 a Madrid y del 1955 a Barcelona, uns *Cursos para la Formación Técnica de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos*. (L'ampliació als arqueòlegs es realitzà al 1956). Des d'aquí es preparaven els llicenciats per a superar les oposicions d'ingrés al Cuerpo Facultativo de Archiveros y Bibliotecarios y Arqueólogos.

Aquests cursos es van transformar, al 1964, en la Escuela de Documentalistas⁸⁴. Aquesta disposava de dos nivells:

a. Grau no universitari (Curso de Ayudantes de Documentación). Eren uns cursos de tipus mig, d'un any de durada amb la finalitat de formar auxiliars de documentació i dirigits a batxillers. Expedia el diploma d'Ajudant de documentació. (Els títols expedits, tot i el seu caràcter oficial, eren exclusivament diplomes d'aptitud, no essent per tant titulacions legalment reconegudes)⁸⁵.

⁸⁴ Fins al 1974 va seguir depenent de la Dirección General de Archivos y Bibliotecas. Al desaparèixer aleshores aquesta Dirección General es crea la Dirección General del Patrimonio Artístico y Cultural, a la qual s'integra la Comisaría Nacional de Bibliotecas. La Escuela passa a dependre d'aquesta Comisaría, essent el seu director el propi Comissari.

⁸⁵ Les principals assignatures que s'impartien eren les següents: Fonaments de biblioteconomia, Fonaments d'arxivonomia, Història de la cultura, Terminologia i classificació de les ciències, Principis de catalogació, Principis de classificació, Fonaments de documentació, Iniciació a la Bibliografia, Iniciació a la Referència, Resum d'història i tècnica del document, Pràctiques administratives. [ANTE, 1964]

b. Post-grau (Curso de documentalistas). Durava dos anys i disposava, en el segon any, de les especialitats d'arxius i biblioteques. Expedia el títol de documentalista i anava dirigit a llicenciats⁸⁶. Desapareix al 1979.

Al 1977 es crea el Ministerio de Cultura, apareguent la Dirección General del Libro y Bibliotecas i, dins d'aquesta, la Subdirección General de Bibliotecas. El centre, aleshores, passa a anomenar-se Escuela de Bibliotecarios i depèn del Ministerio de Cultura. Al 1980 torna a canviar el seu nom adoptant el de Centro de Estudios Bibliográficos y Documentarios (RD 16/01/1980). Segons Félix del Valle [VALLE, 1990:226] aleshores canviarà l'esquema de formació i s'oferiran dos cursos diferents, el *Curso de biblioteconomía y documentación*, i el *Curso de archivística y documentación*, ambdós dirigits especialment a llicenciats.

Al curs 1984-85 comença a orientar-se més cap a la Biblioteconomia (ocuparia un 56% de les hores, mentre que la documentació no arribaria al 10%), ja que l'alumnat no procedia de titulacions científico-tècniques sinó de les humanitats (tenia una mitjana de 70 alumnes per curs, la procedència dels quals era, fonamentalment, de l'àrea de Filosofia i Lletres). L'objectiu de la majoria d'ells, a més, seguia essent la preparació de les oposicions al Cuerpo de Archiveros y Bibliotecarios del Estado. Estava dirigit, per tant, a futurs bibliotecaris i no atreia graduats de disciplines no humanístiques.

El Centro de Estudios Bibliográficos y Documentarios (CEBD), que estava ubicat a la Biblioteca Nacional (Madrid), va desaparèixer definitivament al 1986. L'herència

⁸⁶ Les matèries eren les següents:

- Primer curs: Sistemes de classificació, Documents especials, Reproducció documental, Administració i legislació d'arxius i biblioteques.
- . Secció d'arxius: Arxivonomia, Història i evolució de les formes documentals, Història dels arxius i de l'arxivonomia,
- . Secció de biblioteques: Biblioteconomia, Catalogació, Història i tècnica del llibre, Història de les biblioteques i de la Biblioteconomia.
- Segon curs: Documentació, Metodologia de la investigació, Referència.
- . Secció d'arxius: Història i evolució de l'escriptura, Arxius moderns, Bibliografia arxivística, Història de l'administració, Conservació i restauració de documents.
- . Secció de biblioteques: Bibliografia general, Biblioteconomia especial, Bibliografia especialitzada, Selecció de llibres, Planejament de serveis bibliotecaris. [ANTE, 1964]

deixada, un considerable fons especialitzat en biblioteconomia i documentació, l'ha recollit l'actual Biblioteca del Bibliotecario, que té un bon servei de difusió de la informació, i que també s'ha nodrit dels fons dels antics Instituto Nacional del Libro Español i de l'Instituto Bibliográfico Hispánico.

10.3.2.2. Escola de Documentació Casp

Aquesta escola depèn del Col·legi Casp de Barcelona i ofereix, des del curs 1989-90, el *Curs de Postgrau en Informació i documentació*. Està encarada a llicenciats i diplomats de qualsevol matèria que vulguin especialitzar-se en documentació. Té un pla d'estudis que inclou diverses matèries destacant especialment les que fan referència a les noves tecnologies⁸⁷, amb una durada de 260 hores lectives.

10.3.3. Cursos de formació continuada

Angel Villagrà [VILLAGRÀ, 1990] va realitzar una descripció i anàlisi de la formació a Espanya en el camp de la informació i documentació. A partir d'una enquesta entre els professionals

(més de 300 consultats) i de les institucions i associacions relacionades (unes 45) intenta detectar el nombre, durada i qualitat dels cursos de formació, així com la temàtica i les institucions que els organitzen⁸⁸.

⁸⁷ Documentació, Automatització de la informació, Bancs de dades, Creació, organització i gestió de centres d'informació i documentació.

⁸⁸ Anteriorment, Adelaida Román i Dolores Alcaín [ROMÁN, 1986] ja havien fet un estudi similar centrat en el curs 1985-86, en el qual detectaven la realització de 21 cursos monogràfics diferents, d'una durada d'entre un i cinc dies. Els organismes que n'impartien més eren l'ICYT (8 cursos) i el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (COBDC) (5 cursos). Els continguts se centrarien especialment en el coneixement i utilització dels recursos d'informació automatitzada, les bases de dades i també d'altres d'informàtica aplicada. Les conclusions derivades de l'anàlisi eren les següents:

- gran demanda de cursos de formació
- falta d'institucionalització de la professió
- les àrees temàtiques d'interès se centren en el coneixement i utilització i disseny de bases de dades i en l'automatització de biblioteques.

Les conclusions al respecte [VILLAGRÀ, 1990:413] no són massa encoratjadores, ja que aquest tipus de cursos són encara escassos, poc actualitzats temàticament, concentrats geogràficament, amb una programació irregular i una qualitat didàctica baixa. L'estudi va acompanyat d'una taula on es relacionen una quarantena de cursos organitzats a l'Estat en els darrers anys.

Diverses entitats i associacions com la Sociedad Española de Documentación e Información Científica (SEDIC), la Asociación Andaluza de Bibliotecarios (AAB), l'ICYT, l'ISOC, el Fondo para la Investigación Económica y Social⁸⁹, o la Fundación Germán Sánchez Ruipérez o Fundesco, entre d'altres, són alguns dels principals organitzadors de cursos de diversa durada i orientacions. En aquesta línia, el panorama a Catalunya ve determinat, bàsicament, per l'activitat de les següents associacions i instituts: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (COBDC), Institut Català de Tecnologia (ICT), i Institut d'Estadística de Catalunya (IEC).

10.4. Models d'estudis

La reflexió teòrica sobre l'estructura, nivell i disseny dels estudis de documentació no ha estat massa abundant, al menys fins als darrers 10 anys.

Unes de les primeres demandes d'estudis específics es poden trobar a diversos articles de la *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos* [p.e. HUIDOBRO, 1929]. En ells es posa de manifest la necessitat de crear Escoles per als funcionaris del Cuerpo Facultativo que puguin suplir l'absència de l'antiga Escuela de Diplomática encara que amb unes matèries actualitzades. A aquests estudis hi hauria de poder accedir qualsevol llicenciat, i no solament els de Filosofia i Lletres, com passava fins aleshores.

⁸⁹ Organitza, des del 1971 i amb caràcter anual, un Curso sobre técnicas de archivos, bibliotecas y documentación [v. *Boletín FIES*, 1976, 8, 1-2].

Més endavant, en el I Congreso Nacional de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos [CONGRESO, 1950], es demanava també, entre altres sol·licituds de política científica i d'informació, la creació d'estudis propis a la Universitat per als professionals. Les Facultats de Filosofia i Lletres haurien de disposar de seccions de biblioteconomia i arxivística que permetessin una formació especialitzada. Aquests estudis s'haurien d'exigir a l'hora d'opositar al Cuerpo o per accedir a les càtedres de les esmentades assignatures especials.

Una altre petició aïllada la constitueix un editorial del *Boletín de la Dirección General de Archivos y Bibliotecas* [FORMACIÓN, 1972], en el qual, en nom de la mateixa Direcció General, es reclama la creació de centres adequats per a la formació de professionals de la transmissió d'informació (arxivers, bibliotecaris i documentalistes). Segons el que es diu, les experiències existents fins aleshores (l'Escuela de Diplomática o l'Escuela de Documentalistes) no han fet altre cosa que preparar per a les oposicions els aspirants a entrar en els cossos oficials de funcionaris. No es concreta ni es fa cap proposta específica de com han de ser aquests estudis, tot i que considera que el primer pas hauria de ser, al seu entendre, la creació de centres de formació professional. (La Llei General d'Educació, recentment promulgada, constitueix el marc de fons d'aquesta proposta).

Amb posterioritat, especialment a partir dels anys 80, han anat apareguent noves i més detallades reflexions. Aquestes es podrien agrupar, en virtut del model educatiu que proposen, en dues grans categories. Per un costat, es defensaria la instauració de cursos especialitzats de postgrau per als llicenciats i diplomats en qualsevol matèria. L'altra proposta, bastant oposada i posterior en el temps, defensa la creació d'uns estudis propis de 2n cicle. Ni els uns ni els altres es qüestionen l'existència de la formació subministrada per les Escoles universitàries. Actualment són aquestes dues visions contraposades de l'ensenyament de la documentació les que es troben en disputa en la discussió de la necessitat, o no, de crear una llicenciatura en documentació [v. 10.2.4.].

Entre aquests dos pols, i sense connexió amb cap d'ells, caldria fer esment a una proposta bastant atípica que no ha tingut ni ressó ni continuació [REVUELTA, 1972]. L'autor, basant-se en la pauta de la Llei d'Educació [BOE, 1071 24/10/1969:26231] i en els objectius i propòsits que en ella s'expressen per a l'EGB, el Batxillerat, el COU i la Universitat, veu un fil conductor d'ensenyaments o tècniques que recorre de cap a peus l'ensenyament: l'adquisició d'hàbits i tècniques de l'aprenentatge, les tècniques del treball intel·lectual, la consulta bibliogràfica, etc. Per a facilitar i realitzar efectivament aquesta preocupació metodològica inherent a la llei, l'autor presenta una proposta d'uns estudis sobre Metodologia⁹⁰ que recorrerien totes les etapes de l'ensenyament. Els objectius perseguits amb això serien bàsicament dos: formar personal competent per a les biblioteques, i incardinar i vincular directament la biblioteca al sistema educatiu. La manera no és altra que integrant la professió bibliotecària dins del sistema educatiu.

El nom que proposa per aquesta matèria, encara que de forma provisional, és el de *Metodologia de l'aprenentatge*⁹¹. Rebutja tan Biblioteconomia, com Documentació, com Arxivonomia, perquè aquesta nova disciplina, tot i estar molt relacionada amb aquestes tres, aporta elements nous. Aquests estudis anirien molt lligats amb la biblioteca (seria l'aula) i el bibliotecari (el professorat). Els professionals que es formarien no serien una nova professió, sinó l'ampliació i aprofundiment de la biblioteconomia.

⁹⁰ Entenent per aquesta un mètode de mètodes.

⁹¹ Aquesta disciplina, a més d'atravessar tot el sistema educatiu, també tindria uns estudis específics a la Universitat (donant així satisfacció a una vella aspiració dels bibliotecaris). La Facultat s'estructuraria en 3 sub-seccions: Biblioteconomia, Documentació i Arxivonomia. Seria possible passar de qualsevol especialitat universitària a aquesta. Així s'aconseguiria l'ideal de que el professional de la disciplina de l'aprenentatge (o biblioteconomia, o documentació) tingués coneixements universitaris d'una matèria d'aplicació. (Així se superaria, en paraules de l'autor, l'anacronisme que suposa que a la professió de bibliotecari només hi puguin accedir els llicenciats de filosofia i lletres). Pel que fa als continguts de la disciplina, hi hauria una part teòrica i una altra de pràctica, i amb possibilitats d'especialització per cada una de les branques.

10.4.1. Creació d'uns estudis de postgrau

La defensa d'aquest nivell acadèmic per a la formació dels documentalistes ha estat argumentada per diversos autors (p.e. per Manuel Carrión, tot i que especialment J.R. Pérez Alvarez-Ossorio n'hagi estat el més fervent defensor) i també per un important informe oficial, les *Directrices para un plan nacional de actuación 1983/86 en materia de documentación e información científica y técnica* (1983). Potser hi hagi entre ells algunes petites diferències, però coincideixen totalment en reservar la formació més especialitzada a uns cursos de postgrau per a titulats superiors. En cap cas es contemplaria la necessitat de crear uns estudis propis de 2n. cicle. Aquesta seria la principal diferència amb els autors que defensarien l'altre model d'estructuració dels estudis.

Segons aquesta proposta els professionals de la documentació necessiten una formació bàsica en la matèria en la qual treballen (ja sigui la química, el dret, la medicina, o l'economia), a sobre de la qual s'hi hauria de superposar l'aprenentatge de les tècniques documentals. És primària, en certa manera, els coneixements específics teòrics del camp concret al qual s'aplica la documentació.

Els defensors d'aquesta via serien doctors i llicenciats poc relacionats amb el món bibliotecari tradicional, adscrits a instituts i organismes oficials, i sense vinculació directa amb el món acadèmic universitari. Les seves opinions tenen un pes notable a les discussions sobre la necessitat o no de crear una llicenciatura específica en Ciències de la documentació.

Un dels primers antecedents d'aquesta postura ja es trobaria al text de l'informe sobre política en matèria d'informació científica, realitzat a Espanya per l'OCDE [EXAMENS, 1974]. Els autors d'aquest document constaten la pràctica inexistència d'estudis de formació per als especialistes de la informació i documentació. Per això, expressen, en forma de recomanació, la necessitat de crear, dins de les Universitats i Escoles politècniques espanyoles, uns departaments encarregats de formar els estudiants de primer a tercer cicles en els moderns coneixements de la informació.

Ara bé, al formular aquesta proposta no semblen pensar pas, però, en uns estudis propis específics. La seva posició sembla decantar-se més aviat per complementar els estudis bàsics en qualsevol altre disciplina científica. La distinció que estableixen entre les tasques d'un bibliotecari tradicional i les de l'encarregat d'un servei d'informació científica, acabaria de corroborar aquesta intuïció. Aquest darrer tipus de servei hauria d'estar reservat a diplomats en ciència o tecnologia que haguessin rebut una formació complementària en documentació. Establint aquesta distinció posen les bases per a la defensa d'un model de formació que no reclama la presència a la Universitat, de forma específica, des del primer fins al tercer cicles.

Les autores del document *La informació científica i tècnica a Catalunya* [ABELLA, 1978] ja constaten que, per tal de dur a terme el projecte de creació d'un Servei Nacional d'Informació [v. 12.2.5], és necessari disposar de personal ben preparat. És per això que demanen la conversió de l'Escola de Bibliologia en Escola Universitària (cosa que es produiria efectivament poc temps després) i també la introducció de cursos de postgrau a la Universitat i Escoles tècniques. (No deixen clar, però, si més endavant caldria anar cap a la creació del 2n. cicle d'estudis universitaris).

En una ponència sobre el perfil del bibliotecari a l'Estat espanyol [CARRIÓN, 1981], Manuel Carrión presenta la seva opinió sobre com hauria de ser la formació de professionals. Segons ell, el contingut d'aquests estudis hauria de posseir les següents característiques: disposar de caràcter acadèmic, ser especialitzats, graduals (han de contemplar l'existència de diversos nivells professionals amb necessitats de formació diversa), teòrico-pràctics, continus (no n'hi hauria prou amb cursets periòdics) i homogenis i coordinats.

Respecte a la pròpia estructura dels estudis, defensaria l'existència de dos nivells acadèmics diferenciats: les Escoles universitàries (aleshores recentment creades), que formarien els bibliotecaris tècnics, i els Centres de postgraduats⁹² per a bibliotecaris superiors. Aquests darrers, segons l'autor, absorbirien part dels graduats en atur. Per

⁹² Degut a l'aleshores recent creació del Centro de Estudios Bibliográficos y Documentarios, semblava que aquest tipus de centres serien creats immediatament.

altra banda, considera totalment descabellat qualsevol projecte de crear un cicle acadèmic complet per als estudis (llicenciatura) perquè, segons ell, així no se solucionaria el problema bibliotecari i es contribuïra només a augmentar el nombre d'aturats.

A les *Directrices para un plan nacional de actuación 1983/86 en materia de documentación e información científica y técnica* [v.12.2.4.] es defensen punt de vista similars. En el detallat informe elaborat pels components del grup de treball de docència⁹³ es proposava l'estructuració de la formació de professionals en un doble tipus d'ensenyament:

- Les Escoles Universitàries de Biblioteconomia i Documentació (ja creades al moment d'aparèixer l'informe).

Subministrarien uns coneixements generals per a les tasques relacionades amb biblioteconomia i documentació. Permetrien gestionar els serveis de les unitats d'informació.

- Cursos de postgrau.

Aquest nivell, aleshores també inexistent, comprendria els cursos superiors de formació impartits a graduats universitaris de diverses especialitats. Es contemplava, a més, una distinció entre postgraus per a diplomats i d'altres per a llicenciats.

Aquests cursos s'incardinarien acadèmicament dins d'unes Escoles professionals de rang superior dependents directament del Rectorat de cada Universitat. (Una mica el model seguit per la Escuela de Documentación de la Universidad Complutense de Madrid). El programa d'assignatures seria de tipus *obert*, podent-se crear l'alumne un currículum propi, ja fos en biblioteconomia o en documentació. (No hi hauria, per tant, un nucli de matèries optatives i unes altres d'obligatòries). El curs tindria un any

⁹³ Els components d'aquest grup de treball eren: J.R.P. Álvarez-Ossorio (ICYT), E. Currás (SEDIC), J. López Yepes (UCM), A. del Rey (ICYT), J. Tarlea (Biblioteca Consejo de Estado), D. Torra (CEBD), M. Vázquez (ICYT) i L. Vela (EUBDB).

de durada, combinaria matèries generals amb altres de més especialitzades, i es complementaria amb la realització intensiva de pràctiques.

A l'hora de determinar quina hauria de ser la relació o interdependència entre aquests dos nivells de formació, els autors de l'informe no donen una resposta clara. En principi, els sembla que es tracta de dos tipus de professionals diferents, però també veuen que hi ha tot un conjunt de matèries comunes. Per això, proposen buscar una solució intermèdia entre la integració total o la dissociació d'ambdós nivells de formació.

Álvarez-Ossorio [PÉREZ, 1976, 1981, 1986 i 1990], un dels màxims defensors d'aquesta posició, té una concepció del professional com el d'una persona amb una formació bàsica en una especialitat determinada (ja sigui la química, l'economia o la història) que ha d'adquirir els coneixements i tècniques de la documentació. Defuig clarament dels bibliotecaris clàssics. No es pot ser un documentalista *en general*, sinó que cal poder aplicar les tècniques documentals a un camp concret del saber. Aquest és el principal argument esgrimit per tal de defensar la necessitat de formar en documentació els que ja són graduats universitaris i que disposen, per tant, d'uns coneixements sobre una branca determinada del saber. L'autor, per tant, és totalment partidari de la realització de cursos de postgrau, i exclou la possible coexistència d'aquests amb uns estudis de 2n cicle que formarien, al seu entendre, bibliotecaris i documentalistes generalistes.

La tesi de fons que li fa defensar aquesta opció és la consideració de la documentació com una tècnica que es pot aplicar a qualsevol disciplina i no tant un saber o ciència en el sentit tradicional del terme (com ara la química o la medicina). Per aquest motiu, la documentació s'ha d'ensenyar als postgraduats perquè així la puguin aplicar a les seves disciplines concretes. No troba cap inconvenient, per altra banda, en que els bibliotecaris i documentalistes que s'hagin d'ocupar de biblioteques públiques o generals es formin també en Escoles de postgrau i que provenguin de disciplines humanístiques.

Analitzant les orientacions i continguts dels cursos d'aquestes característiques existents aleshores⁹⁴, arriba a la conclusió de que no s'adequen al model per ell propugnat. El motiu és que aquests cursos no estan prou oberts (o no han sabut atraure) a graduats de totes les disciplines, especialment els provinents de les àrees científico-tècniques, les més desassistides tradicionalment pel que fa a formació específica en documentació.

En una darrera ponència [PÉREZ, 1990] es reafirma novament en les seves opinions i argumenta en contra de l'opció de crear una Facultat específica així com també de la possibilitat de crear uns estudis de segon cycle oberts a diplomats de qualsevol especialitat.

10.4.2. Creació d'uns estudis de 2n cycle

Aquesta proposta apareix gairebé al mateix temps que l'anterior i ha estat defensada per molts autors en diversos articles, ponències i comunicacions. A partir de l'aprovació del R.D. que introduïa a l'Estat espanyol els estudis de Biblioteconomia i Documentació per a Escoles universitàries (1978), augmenta significativament la literatura al respecte. Hores d'ara tal vegada sigui l'opció majoritària entre els ensenyants i també al si de les associacions de professionals.

Tal vegada sigui l'informe de l'Aslib⁹⁵ un dels primers textos en que es defensa aquesta posició. Tot i que no s'hi extén gaire, una de les recomanacions expressades per a ser executades a curt termini [DIRECTRICES, 1978:15-16] seria la petició de crear uns estudis universitaris específics en biblioteconomia i documentació, per tal de formar graduats i postgraduats en la matèria. Dins d'aquests, a més, s'haurien de contemplar curricula i titulacions per a les diferents classes d'especialistes (bibliotecaris conservadors, documentalistes, etc.)

⁹⁴ Els cursos organitzats pel CEBID [v.10.3.2.1.] i per la Escuela de Documentación de la Universidad Complutense de Madrid [v. 10.3.2.2.].

⁹⁵ Dedicat a assenyalar directrius per a l'actuació en els serveis d'informació i biblioteques [v.12.2.3].

Al 1981 Francisca Aleixandre i Pilar Faus [ALEIXANDRE, 1981] també presenten una proposta d'estudis de biblioteconomia i documentació on es contempla, sense entrar molt en detalls, l'existència tres possibles nivells: primer, segon i tercer cicles.

Una de les grans especialistes en el tema de formació és l'anterior directora de l'Escola de Biblioteconomia i Documentació de Barcelona, Carme Mayol. Amb una bibliografia extensa en aquest tema [MAYOL, 1982, 1986a, 1986b i 1990] ha anat defensant la seva postura a mida que anava canviant i evolucionant el marc legal.

Ja en els seus primers articles [MAYOL, 1982] ha defensat la institucionalització completa de la professió, la qual cosa implica poder disposar, no tan sols de l'actual primer cicle, sinó també amb una llicenciatura i estudis de doctorat propis. Cada un dels cicles, òbviament, donarien lloc a un tipus de professional diferent. En aquest primer article no exclou tampoc l'existència d'uns cursos especials per a postgraduats que vulguessin aplicar les tècniques documentals als seu camp. Ara bé, com precisarà molt bé en una comunicació posterior [MAYOL, 1986b], els cursos de postgrau poden constituir un bon complement per a la formació però mai poden substituir o ocupar el lloc del 2n cicle.

Al 1986 demana la creació d'una Comissió de treball composta per professionals de la informació i documentació, per responsables de la planificació del país i representants de l'estament docent per tal d'elaborar propostes concretes respecte al buit docent existent. Exposa, a més, quines haurien de ser les bases de partida (indicacions i criteris generals a seguir) d'aquesta comissió:

- . la solució docent passa per la creació d'un 2n i 3r cicles
- . la interdisciplinarietat dels estudis exclou l'adscripció exclusiva a les àrees humanística o científica
- . els diferents cicles i àrees de la docència s'haurien d'impartir des d'un mateix centre
- . possibilitat de que l'alumne es crei un propi curriculum (més generalista o sectorial) tot combinant assignatures específiques de la matèria amb altres d'optatives

Una altra constant que s'ha mantingut en tota la seva obra és la referència als continguts que han de tenir aquests estudis. Respecte a això, s'acull sempre a les normes de la IFLA (Lausanne, 1976) per a les Escoles de Biblioteconomia i Documentació i també a les recomanacions de la UNESCO. Segons aquestes, els estudis de biblioteconomia i documentació, a més de tenir rang universitari, haurien de perseguir la integració (harmonització) de formacions i, per tant, s'haurien d'ocupar de la formació de les tres professions interrelacionades: bibliotecaris, arxivers i documentalistes. Això no implicaria la fusió de les tres especialitats, sinó que s'hauria d'oferir una formació en arxivística, biblioteconomia i documentació des d'una perspectiva conjunta. L'existència d'una sèrie de disciplines i metodologia de treball comunes constituïria el principal argument en defensa d'aquesta opció integradora.

Carme Mayol no defuig la discussió amb els defensors de l'altre model de formació. Polemitzarà directament [MAYOL, 1982] amb les tesis defensades per Manuel Carrión [v. 10.4.1] i, en altres textos [p.e. MAYOL, 1986b:605] combinarà constantment la defensa de la seva proposta amb la crítica als arguments del model enfrontat.

Un altre dels textos defensors d'aquesta línia va ser l'editorial que, sota l'explícit títol "La necessitat d'un segon cicle per als estudis de biblioteconomia i documentació", va publicar el *Butlletí de l'Associació de Bibliotecaris de Catalunya* [NECESSITAT, 1983]. A l'hora de reivindicar el segon cicle, l'Associació es basava també en les normes de la IFLA i, alhora, en la positiva repercussió que això tindria en el funcionament de les biblioteques. També aprofiten per criticar durament l'altra opció de formació, basada en cursos de postgrau per a llicenciats⁹⁶. La contundència de l'editorial anava dirigida contra alguns sectors oficials que, tot i haver-se aprovat els plans d'estudi per a les Escoles universitàries de biblioteconomia i documentació,

⁹⁶ Els principals arguments que esmenten serien:

- Uns cursos d'un o dos anys no formen a fons els professionals com ho fan les Escoles universitàries.
- Provoquen un greuge comparatiu amb els diplomats, que haurien d'estudiar nou cursos (3 de diplomatura, 5 de llicenciatura i un altre de postgrau) per tal de poder ser post-graduats, en lloc dels sis cursos (5+1) que farien els llicenciats.

volien oficialitzar aquesta via del postgrau.

En una reunió de la Junta de FESABID (6/03/90) es va aprovar el text de la "Declaració Pública sobre el 2n cicle en Ciències de la Documentació", la qual es va difondre en els butlletins informatius de totes les associacions membres de FESABID i també va ser tramesa a diversos càrrecs implicats amb la Reforma dels Plans d'Estudis. En aquest text també es feia una defensa de la creació d'aquest 2n cicle.

Ma. Eulàlia Fuentes [FUENTES, 1990], en una ponència presentada a les *3as Jornadas Españolas de Documentación Automatizada*, també argumentava favorablement per la ràpida instauració de la llicenciatura prevista a la Reforma dels Plans d'estudi. A aquest Segon cicle hi podrien accedir tant els alumnes provinents de la Diplomatura en Biblioteconomia i Documentació, com diplomats o llicenciats en altres matèries que superessin satisfactòriament uns crèdits específics de formació.

10.5. Anàlisi de les denominacions

Després de la descripció de l'estat de la qüestió es constata que en aquest àmbit concret, la Documentació es troba bastant vinculada a la Biblioteconomia, trobant-se pocs exemples d'estudis que siguin exclusius d'una o altra branques.

10.5.1. Documentació

Aquesta denominació no fa la seva primera aparició, en l'àmbit de la formació, fins al 1964 en què l'antiga Escuela de Formación Técnica de Archivos, Bibliotecas y Museos passa a anomenar-se Escuela de Documentalistas. La Escuela de Documentación (1979) o l'Escola de Documentació Casp (1989) serien altres institucions docents que també adoptarien la denominació.

No és utilitzada per a designar cursos i/o assignatures fins al 1967 en què comença a impartir-se *Documentació* a l'Escola de Barcelona (encara que els seus continguts aleshores estessin molt propers a la Bibliografia). Posteriorment, als anys 70, amb la creació de les Facultats de Ciències de la Informació, s'extén pels cercles universitaris i adquireix major notorietat. El terme també s'utilitza amb adjectivacions (p.e. *documentació periodística*, *documentació mèdica*) per tal de denominar assignatures i/o matèries més especialitzades. (En aquest cas, l'adjectiu només fa referència al camp concret d'aplicació). Les noves Escoles de biblioteconomia i Documentació utilitzen molt més el terme *documentació* o derivats, per anomenar les seves assignatures.

Documentació, doncs, és el nom adoptat de forma majoritària per les assignatures impartides a les Facultats universitàries, tot i que l'àrea de coneixements d'aquesta matèria s'anomeni oficialment *Àrea de biblioteconomia i documentació*.

10.5.2. *Documentació científica*

Aquest terme amb l'adjectivació compta amb una reduïdíssima presència, ja que sol considerar-se una versió sinònima de *documentació*. Tot i això, l'expressió va emprar-se per a designar el Departament de Documentació científica (1973) de la Facultat de Ciències de la Universitat Autònoma de Madrid, origen de l'actual Gabinet de Documentació científica.

10.5.3. *Biblioteconomia i documentació*

L'embrió i l'eix central de les Escoles el va constituir durant molts anys la biblioteconomia⁹⁷. Posteriorment, el pes que va anar prenent la documentació va

⁹⁷ Cal tenir present que les primeres assignatures de documentació no s'introduïren fins a partir del 1967 (Teresa Boada i després Núria Amat, ambdues a Barcelona, foren les primeres professores de la matèria).

facilitar la inclusió del nom d'aquesta a la designació dels estudis (Diplomatura o Escola de biblioteconomia i documentació) i fins i tot a proposar la substitució del terme *biblioteconomia* (la denominació de *Ciències de la documentació*).

Fins al present, però, la denominació adoptada a l'àmbit universitari és única: biblioteconomia i documentació. Aquesta designació és prou recent, ja que neix amb el R.D. 3104/78 de l'1/12/78 que introdueix oficialment els estudis de biblioteconomia i documentació a Espanya. L'Escola Universitària "Jordi Rubió i Balaguer" de Biblioteconomia i Documentació (1982) és el primer centre docent que adopta aquesta designació. Posteriorment, totes les altres que aniran apareguent adoptaran idèntic nom.

Per altra banda, l'àrea de coneixements que a les Universitats espanyoles s'encarrega de cobrir la docència de les assignatures relacionades amb la documentació s'anomena Àrea de biblioteconomia i documentació.

10.5.4. *Informació i documentació científica*

No s'ha utilitzat per a denominar cap institució o centre dedicats específicament a l'ensenyament. La seva presència es concentra bàsicament, doncs, en les denominacions de cursos (els Mestratges de la Universidad de Murcia i la Universidad Carlos III, o el curs de postgrau de l'Escola de Casp) i també en la denominació d'assignatures, principalment de la Diplomatura de Múrcia i l'Escola de la Universidad Complutense (p.e. Gestió d'informació i documentació a les organitzacions, Polítiques d'informació i documentació, Introducció a la informació i documentació en ciència i tecnologia, entre d'altres). També és el nom d'una assignatura inclosa al 1971 al pla d'estudis de la Facultat de Ciències de la Universidad Autónoma de Madrid.

És un terme que no té massa tradició en l'àmbit de la formació si es compara amb la seva importància en altres sectors.

10.5.5. *Ciències de la documentació*

Es tracta d'un terme que, malgrat l'haver tingut una presència molt concreta i focalitzada, si hagués prosperat com a designació d'uns nous estudis universitaris, podria haver exercit una notòria influència en la denominació de la disciplina.

L'haver estat escollit, encara que de forma provisional, per a designar les noves titulacions previstes a la Reforma del Pla d'estudi va magnificar la seva presència social. Ara bé, tot i la fortuna que va fer en un primer moment, al final el terme ha estat descartat. La diplomatura (que ja ha estat aprovada) es denomina oficialment de *biblioteconomia i documentació*⁹⁸. La llicenciatura pendent (si és que s'aprova finalment) també durà segurament aquesta designació en lloc de *Ciències de la documentació*.

⁹⁸ En un primer moment, a més, va estar a punt d'anomenar-se Diplomatura de Biblioteconomia.

11. Professi6

"Le concept de profession exprime l'idée de la classe à laquelle on appartient par son activité, et se caractérise par les connaissances spécialisées qu'elle requiert, donc par une formation, par l'autonomie d'exercice, par l'identification à un groupe professionnel plutôt qu'à l'entreprise ou l'organisme, par la responsabilité vis-à-vis de la société pour la qualité des services. C'est un phénomène social beaucoup plus que juridique." [FONDIN, 1987:8]

En el present epígraf es presentarà una descripci6 de la situaci6 de la professi6 a l'Estat espanyol. El tipus de professional sobre el qual es farà m6s refer6ncia és el que s'ocupa, especialment, del control de la informaci6 científica i tècnica. La seva proximitat amb les tasques del bibliotecari⁹⁹, així com el fet de que en molts casos la seva representaci6 social respectiva es realitzi a través d'associacions compartides obliguen, en aquest cas, a fer gairebé una descripci6 conjunta de l'estat de la qüesti6.

En un primer moment, s'intentarà definir el perfil i característiques d'aquest professional, així com presentar una petita mostra de les diverses denominacions emprades per tal de referir-s'hi. A continuaci6 es presentarà una descripci6 de les associacions, entitats i cossos professionals m6s importants de l'Estat espanyol, per poder analitzar amb deteniment quins són i han estat els termes adoptats per a designar aquest àmbit.

Les principals característiques de la professi6 es podrien sintetitzar de la següent manera:

- El sector públic és el patró m6s important.

En determinats moments, les Administracions públiques gairebé han arribat a monopolitzar la contractaci6 dels professionals. Encara que actualment aix6 no sigui tant cert com anys enrera, és un fet constatat la poca pres6ncia de l'empresa privada.

⁹⁹ En molts casos es fa bastant difícil distingir entre un bibliotecari i un documentalista, sobretot quan els bibliotecaris també s'han anat acomodant a l'especialitzaci6 (els anomenats bibliotecaris especialitzats, amb m6s tradici6 als països anglo-saxons que no pas aquí), a la introducci6 de noves tecnologies i a la diversificaci6 dels tipus i suports d'informaci6.

- *Funcionarització.*

Seria una conseqüència directa del punt anterior. L'existència, des de 1858, del Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos [v. 11.2.2.1.] i, des del 1932, del Cuerpo de Ayudantes [v. 11.2.2.2.], un cos dedicat a preservar els drets dels funcionaris i que ha disposat gairebé durant cent anys de l'exclusivitat en la representació dels professionals, corrobora totalment aquest tret.

- *Absència d'estudis específics durant molts anys a la major part d'Espanya [v. 10].*

Això va provocar que els funcionaris del Cuerpo (licenciats en filosofia i lletres) exercissin un control absolut sobre la professió i els nous ingressos a la mateixa.

- *Diversificació sectorial en el decurs del temps.*

En un principi, gairebé tothom es dedicava a les biblioteques públiques. A poc a poc, però, s'han anat obrint noves vies d'especialització: biblioteques universitàries, nacionals, d'empresa, centres de documentació, etc.

- *Feminització.*

Fins anys recents, la consideració de la professió com d'una mena de servei social (equiparat aleshores al magisteri) va menar a la creació d'escoles dirigides exclusivament a les dones (el cas més manifest és el de la de Barcelona). El caràcter femení de la professió també justificava aleshores una més baixa remuneració. (Encara en la darrera enquesta entre la professió realitzada per la SEDIC [v.11.1.1.] es constata que el 80% dels professionals són del sexe femení).

11.1. El professional

11.1.1. El perfil del professional

Manuel Carrión, en un article de fa deu anys [CARRIÓN, 1981], feia un esbós sobre la situació professional del bibliotecari a Espanya, caracteritzada durant molt temps, segons ell, per la presència gairebé única dels bibliotecaris de l'Estat. Per altra banda,

entre els membres del Cuerpo Facultativo, tampoc s'aconseguia una autèntica professionalització: per un costat, els pesava en excés la seva condició de funcionaris i, per l'altra, el seu trànsit per la professió només era un estadi en el camí d'obtenció d'una càtedra. Es tractava, per tant, d'un professional molt lligat al camp acadèmic i amb aspectes molt erudits. Això no va canviar fins a la dècada dels 20, en que surten les primeres promocions de bibliotecàries de l'Escola de Barcelona i, també en la dècada dels 30 quan neix el Cuerpo Auxiliar de Archivos, Bibliotecas y Museos. Aleshores comença a variar una mica la concepció del bibliotecari, fent-se més èmfasi en l'aspecte comunicatiu o de difusió de la informació.

Els documentalistes apareixeran més tard en el temps quan comença a fer-se patent el notable creixement i diversificació de la informació i sorgeixen noves formes de processar-la. Espanya, en aquest sentit, anirà molt a remolc dels països desenvolupats i haurà d'esperar fins ben entrada la dècada dels 50¹⁰⁰ per començar a sentir a parlar dels professionals de la documentació, com un col·lectiu mínimament diferenciat dels bibliotecaris.

No existeixen massa estudis estadístics que abordin, ni que sigui parcialment, la situació del documentalista a l'Estat espanyol. Si aquests estudis es realitzessin de forma periòdica es podria contemplar l'evolució de les característiques del professional en el decurs del temps.

Un dels primers textos que intenta caracteritzar una mica el perfil del professional és el de M.Cruz Seseña [SESEÑA, 1981]. En aquest article comenta dades extretes de les estadístiques de l'INE (1977), on es constata que a les biblioteques públiques espanyoles hi treballaven un total de 2.827 persones.

¹⁰⁰ Un dels primers articles en que es parla d'això és "Bibliotecario y documentalista: una fricción y un problema", publicat al 1954 per J. Lasso de la Vega.

Taula 1. Nivells de formació dels bibliotecaris (1977)

Sense titulació	1.073	45,2%
Amb alguna titulació	1.754	54,8%
Sense titulació específica ¹⁰¹		78%
Amb alguna formació tècnica ¹⁰²		22%

[Font: INE, 1977]

Quatre anys més tard, però, la situació era ja bastant diferent. Segons les Estadístiques de biblioteques del 1981, el total de personal de les biblioteques espanyoles era de 7.253 persones.

Taula 2. Nivells de formació dels bibliotecaris (1981)

Titulats superiors	2.914	(40,2%)
Batx.superior	2.557	(35,2%)
Altres	1.782	(24,6%)
(se suposa que sense titulació)		

[Font: MAYOL, 1986b]

Més recentment, la SEDIC ha dirigit un estudi¹⁰³ que intenta dibuixar la situació dels documentalistes a l'Estat espanyol a principis dels 90. L'aproximació ha estat realitzada des de diversos angles: els nivells de formació, el tipus de lloc de treball, les retribucions econòmiques, o el grau d'informatització, entre d'altres.

Els principals trets que se'n desprenen serien els següents [GÓMEZ, 1991] [MENÉNDEZ, 1991]:

¹⁰¹ Són batxillers i un escàs nombre de llicenciats o titulats superiors.

¹⁰² Batxillers o titulats superiors

¹⁰³ La selecció de la mostra i la realització material de les enquestes del qual han anat a càrrec de l'empresa Metra-Seis.

- *El tipus de formació és eminentment universitària.*

La gran majoria (un 56%) del personal que treballa a centres d'informació i documentació, són llicenciats d'Humanitats. Tan sols un 15% són diplomats en biblioteconomia i documentació. Aquest seria l'únic aspecte de coincidència amb l'estudi anterior. Ara bé, tot i això es fa prou difícil la comparació directa perquè a l'enquesta de la SEDIC no s'especifica el percentatge de persones que no disposen de cap tipus de titulació o d'uns nivells de formació inferiors a l'universitari.

- *La majoria dels centres de treball són de titularitat pública.*

La Universitat ocupa al 49% dels professionals. L'empresa privada només dona treball a un 9% de la professió. Tot i això, l'informe preveu que aquest darrer serà l'àmbit que experimentarà un major creixement en el futur. En l'actualitat, la indústria química i les finances són els sectors empresarials amb major nombre d'empleats.

- *Predomini del sexe femení.*

El 80% dels professionals són dones. La feminització, doncs, és encara un tret bastant present. El seu grau de retribució, però, està per sota dels seus masculins, i la proporció de càrrecs directius també és inferior respecte els homes.

- *Notable grau d'associacionisme.*

Un 65% dels enquestats pertanyen a alguna de les associacions de professionals que existeixen a Espanya. Entre aquestes, la SEDIC (amb un 22%) i l'ANABAD (21%) eren les més esmentades.

- *Alt nivell d'informatització.*

El 70% de les organitzacions consultades tenien informatitzat el departament de documentació o disposaven d'un projecte d'informatització.

Per altra banda, també existeix un estudi sectorial realitzat al 1987 per l'Asociación Andaluza de Bibliotecarios [MARTÍN, 1988] sobre la situació laboral i professional dels bibliotecaris andalusos, i sobre els serveis prestats per les seves biblioteques.

Alguns dels aspectes que es detallen són els següents: retribucions, titulació acadèmica i qüestions diverses sobre el funcionament de les biblioteques (préstec, fons, població atesa, etc). Les dades es van aconseguir mitjançant la tramesa d'enquestes a les biblioteques andaluses.

Pel que fa a la formació, que és un paràmetre comparable amb les dades anteriors, s'obtenen els resultats expressats a la taula adjunta.

Taula 3. Nivells de formació dels professionals (1990)

Llicenciats	20,5%
Diplomats	24,6%
Batx. superior	21,02%
FP	8,7%
Estudis primaris	17,4%
Sense titulació	7,7%

[Font: SEDIC]

Més de la meitat del personal que treballava a les biblioteques andaluses, doncs, no posseeïen grau universitari, i un 7,7% dels mateixos no tindria cap mena d'estudis ni titulació. (Això contrastaria, òbviament, amb el 45% de persones que, al 1977, treballaven a biblioteques públiques sense posseir cap titulació ni estudis). Tot i la notable millora, la situació no seria tan optimista si es considera que una quarta part dels professionals no ha passat dels estudis primaris.

Per altra banda, només un 1% del total disposa de la diplomatura en biblioteconomia i documentació¹⁰⁴, i el 22,5% de la mostra manifestaven no haver realitzat mai cap curs de formació bibliotecària.

¹⁰⁴ Cal tenir present, però, que en el moment de realitzar-se aquesta enquesta, el 1987, l'Escola de Biblioteconomia i Documentació de Granada (que havia iniciat la docència al curs 1983-84) tot just havia format un parell de promocions que aleshores s'estaven obrint camí en el mercat laboral.

11.1.2. El nom dels professionals

El professional ocupat de l'anàlisi i control de la informació científica ha estat anomenat de diverses maneres a la literatura especialitzada¹⁰⁵. Aquestes denominacions, moltes vegades, estan directament relacionades amb el nom que els autors proposen per a la disciplina i són fruit, en bona part, dels canvis i mutacions esdevingudes dins d'aquest àmbit com a conseqüència de la introducció de les noves tecnologies. Tot i això, no es constata, ni de bon tros, una variació tan àmplia com la que existeix per a designar la disciplina. Només com a mostra representativa, i sense ànim d'exhaustivitat, es presenten a continuació algunes de les denominacions utilitzades per parlar d'aquests professionals. En aquest cas, el terme més emprat és el de documentalista.

11.1.2.1. *Documentalista*

L'article "Bibliotecario y documentalista. Una fricción y un problema" [LASSO, 1954], és un dels primers textos publicats a Espanya en que es fa referència al professional de la documentació, distingint-lo, a més, del bibliotecari. Aquest mateix autor també es fa ressó, en altres obres, de les designacions i característiques dels professionals. Així, p.e., a [LASSO, 1961] torna a contraposar el bibliotecari-documentalista (encarat al camp documental) amb el bibliotecari-humanista o bibliotecari tradicional. A la seva manera d'entendre, el documentalista es troba a mig camí entre el bibliotecari (del que es diferencia perquè realitza una anàlisi més profunda dels documents i té un coneixement general de la matèria concreta sobre la que treballa) i l'investigador (amb el qual no comparteix el fet d'aprofitar els documents secundaris per a realitzar nous estudis o investigacions).

¹⁰⁵ A l'estranger existeix una àmplia varietat de denominacions: *documentalist*, *information worker*, *information officer*, *information scientist*, *information specialist*, *informatiste*, entre d'altres.

11.1.2.2. Científic o especialista de la informació

J.R. Pérez Álvarez-Ossorio, que ha mantingut de forma coherent i homogènia la denominació de la disciplina [v.15.7.1], no ha pogut consolidar ni mantenir una única designació pel que respecta al nom del professional. En dos moments de la seva llarga producció científica ha utilitzat els termes científic de la informació i, posteriorment, especialista de la informació. En qualsevol cas, però, la seva crítica a la utilització de *documentalista* es manté constant, així com el fet de ressaltar explícitament a la nova denominació la importància de la informació.

Ossorio no és partidari del terme *documentalista* [PÉREZ, 1976], perquè el considera insuficient per a designar els professionals de la informació i documentació científica. Prefereix fer referència a l'*information scientist* o *científic de la informació* [PÉREZ, 1976:715]. Aquesta denominació s'ha d'entendre en el sentit d'un científic especialitzat en informació i no pas en el d'un informador científic. El perfil d'aquest professional correspondria a una persona formada bàsicament en un camp de la ciència, el qual complementa amb els coneixements i tècniques de la informació i documentació¹⁰⁶.

En un text posterior [PÉREZ, 1986], segueix opinant que el nom *documentalista* queda massa estret per identificar el professional amb capacitat per captar, analitzar, sintetitzar i transmetre informació, ja que el tret distintiu de la professió no és tant el maneig de documents com la transmissió d'informació. Aquest segon element, més dinàmic, és el que està adquirint més importància a les societats post-industrials. Per aquest motiu proposa el nou nom de *especialista de la informació* tot i que segueixi emprant també el de *documentalista*.

Amb anterioritat, en el document de base elaborat per a l'informe de l'OCDE¹⁰⁷, també es feia referència al professional amb el terme *information scientist* [CONFRONTACIÓN, 1973:123-124]. L'objectiu perseguit era mostrar que el

¹⁰⁶ Això estaria en relació directa amb el seu concepte i model de formació [v.10.4.1].

¹⁰⁷ La redacció del qual s'atribueix al mateix Álvarez-Ossorio [v.12.2.2].

personal del Cuerpo Facultativo no podia realitzar correctament un tipus de tasques més especialitzades. El text contraposa els bibliotecaris tradicionals amb formació humanística i dedicats a centres de caràcter general als *científics de la informació*, persones amb formació científica universitària que han adquirit experiència i coneixements en tasques d'informació i documentació.

11.1.2.3. *Professionals del tractament de la informació*

A una ponència de C. Mayol i A. Massissimo [MAYOL, 1986b] s'utilitza aquesta perífrasi per tal de referir-se de forma global als bibliotecaris, arxivers i documentalistes.

11.1.2.4. *Documentarista*

En un text bastant recent [CURRÁS, 1988], Emilia Currás va proposar la utilització del terme *documentarista*, que són un tant estrany però que, segons l'autora, és més apropiat que no pas documentalista. La utilització i influència d'aquesta opció han estat pràcticament nuls.

11.2. Associacions, entitats i cossos professionals

L'aparició d'associacions, entitats i cossos professionals en el camp de la biblioteconomia i la documentació va paral·lela a l'existència d'un àmbit professional perfilat i ben determinat. No té massa sentit organitzar-se per tal de defensar i fer créixer la professió si aquesta, com a tal, no disposa d'uns trets prou definits com per permetre el reconeixement mutu de les persones que treballen en el mateix camp, i d'aquest col·lectiu envers la societat. És evident, doncs, que per tal de conèixer el desenvolupament i consolidació de la Documentació com a disciplina, és important descriure el panorama de les associacions i altres entitats i cossos professionals que s'han anat creant al seu entorn.

L'actual nombre d'associacions, entitats i cossos professionals, així com les dates de la seva constitució, estan directament relacionats amb la lenta consolidació de la disciplina a l'Estat espanyol. Des de l'aparició del Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos (1858) fins a la més recent Asociación Vasca de Archiveros, Bibliotecarios y Documentalistas (1990) han transcorregut 132 anys. Ara bé, cal constatar que de les associacions i entitats ressenyades, més del 60% han nascut en els darrers 10 anys. Aquesta també és una dada a tenir present, ja que ens mostra que la disciplina ha tingut un creixement espectacular en aquest període i que la seva presència pública s'ha disparat considerablement.

A continuació es presenta una relació de les principals associacions, entitats i cossos de professionals del camp de la biblioteconomia i la documentació existents a l'Estat espanyol. S'ha fet una distinció entre el que són estrictament associacions i col·legis professionals (agruparien les persones que treballen en aquest camp, donant-els-hi una representació social que els permeti defensar la seva professió i millorar-ne l'exercici), del que serien altres associacions, on s'inclourien els cossos professionals sectorials (funcionaris o professors universitaris), i altres entitats o fundacions vinculades directament a aquest àmbit.

11.2.1. Associacions de professionals

El nombre d'associacions de professionals existents a l'Estat espanyol és bastant elevat (el present estudi n'ha comptabilitzat 12 d'actives al 1991¹⁰⁸) i potser lleugerament superior en proporció a les existents a d'altres països desenvolupats¹⁰⁹. Els motius d'aquesta diversitat es podrien anar a buscar en:

¹⁰⁸ A la Guia mundial d'associacions de bibliotecaris, arxivers i documentalistes [FANG, 1990], però, només n'hi consten tres: l'ANABAD, la FESABID i la SEDIC. En les 12 d'actives que es comptabilitzen no s'inclou la FESABID, perquè té una estructura i objectius diferents a la resta d'associacions.

¹⁰⁹ Així, p.e., en un estudi sobre les associacions de documentalistes a Europa [CAROSELLA, 1988] on s'explica amb molt detall el cas italià, només es comptabilitzen 7 associacions en aquest país.

a crear una distinció entre ells pel que fa a la formació: els que disposen de la titulació en biblioteconomia i documentació i aquells que, tot i treballar professionalment en aquest camp, no la posseeixen. Això ha provocat la creació d'una associació (ADAB) i d'un col·legi professional¹¹² (COBDC), que exigeixen aquesta titulació com a criteri d'admissió. La resta d'associacions encara no han modificat els seus criteris, però tot fa pensar que, amb la progressiva consolidació i extensió dels estudis en biblioteconomia i documentació (de moment en forma de diplomatura), algunes d'aquestes associacions també aniran variant en aquest sentit. Per altra banda, si s'arribés a crear una llicenciatura específica, aleshores el panorama encara es podria diversificar molt més.

Una altra distinció basada en la formació seria la que es produeix a les associacions o societats de documentació mèdica. En aquest àmbit s'hi poden observar dues tipologies de professional. Per un costat hi hauria els bibliotecaris especialitzats, ocupats en l'organització de les biblioteques dels hospitals i, per l'altra banda, el personal encarregat dels centres de documentació mèdica. Aquests darrers, normalment, són metges amb coneixements de documentació. El tipus de funció que realitzen és bastant diferent perquè els primers s'han d'ocupar de la gestió dels serveis d'una biblioteca especialitzada, mentre que els altres s'encarreguen del control i organització d'un tipus molt determinat de document: els historials clínics. La formació i procedència acadèmica d'uns i altres també és divergent: mentre que els primers han rebut ensenyaments de biblioteconomia i documentació, els altres són metges que s'han especialitzat en el control i classificació dels historials clínics. Tot i que pugui semblar paradoxal, les relacions entre aquests dos col·lectius són pràcticament inexistents. Cada un d'ells organitza les seves pròpies reunions científiques i, a més, les associacions de professionals també són independents les unes de les altres.

¹¹² Només una de les antigues associacions, l'Associació de Bibliotecaris de Catalunya, va constituir-se en Col·legi professional per adaptar-se ràpidament a la instauració del títol universitari. Actualment l'ADAB també n'està seguint l'exemple i vol crear un col·legi oficial d'àmbit estatal.

- Diferències professionals.

En molts casos, bibliotecaris, documentalistes i arxivers volen disposar de la seva pròpia associació específica. En diverses d'aquestes associacions, però, no existeix dissociació entre biblioteconomia i documentació, mantenint-se la convivència entre bibliotecaris i documentalistes. En algunes altres, a més, encara s'hi engloben els arxivers o fins i tot els museòlegs, dos tipus de professionals bastant més allunyats. Ara bé també apareixen les primeres associacions estrictament de documentalistes, o de documentalistes especialitzats en un sector concret (seria el cas, p.e., de la medicina).

De tota manera, ningú no intenta establir una barrera definida entre una i altra orientació (per altra banda difícil de determinar). Normalment, però, les relacions entre les associacions de bibliotecaris i les de documentalistes són prou cordials, establint-se diversos vincles de col.laboració entre elles (realització de projectes conjunts, com ara p.e. l'organització de reunions científiques).

Atenent a l'orientació de les associacions, es podria establir el següent esquema:

- associacions de documentalistes: Sociedad Española de Documentación e Información Científica (SEDIC), Societat Catalana de Documentació i Informació (SOCADI), Societat Catalana de Documentació Mèdica (SCDM), Sociedad Española de Documentación Médica (SEDM), Asociación Andaluza de Bibliotecas Médicas (ASABIME)¹¹⁰.

- associacions generalistes o integradores: Asociación Española de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas (ANABAD), Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistas de Catalunya (COBDC), Asociación de Bibliotecarios y Documentalistas de Guipúzcoa (ABDG), Asociación Vasca de Archiveros, Bibliotecarios y Documentalistas (AVABD), Asociación de Diplomados y Alumnos de Biblioteconomía y Documentación (ADAB), Asociación Asturiana de

¹¹⁰ En aquest cas es tractaria de bibliotecaris especialitzats.

Bibliotecarios, Archiveros, Documentalistas y Museólogos (AABADOM), Asociación Andaluza de Bibliotecarios (AAB)¹¹¹.

Aquesta situació és deguda, en bona part, al fet que, hores d'ara, aquests dos àmbits (la biblioteconomia i la documentació) no es troben prou diferenciats professionalment. Tot i que hi ha funcions que són fàcilment adscribibles a un o altre sector, es constata l'existència d'una àmplia zona d'intersecció entre les dues orientacions (p.e., el camp de les biblioteques universitàries o les especialitzades).

- Diferències territorials.

Algunes regions i nacionalitats que componen l'Estat espanyol prefereixen crear associacions d'àmbits geogràfics no estatals per tal de servir millor els interessos dels seus associats. No obstant això, també segueixen mantenint-se altres associacions de caràcter estatal les quals tenen poca o nula presència en aquelles zones en que s'han creat associacions autòctones.

La distribució d'associacions per Comunitats Autònomes seria la següent:

- Catalunya: COBDC, SOCADI, SCDM
- Andalusia: AAB, ASABIME
- País Basc: ABDG, AVABD
- Astúries: AABADOM

La resta d'associacions (ANABAD, SEDIC, ADAB, SEDM) tindrien abast estatal.

- Diferents graus i tipus de formació.

És un fet obvi que la recent oficialització dels estudis de biblioteconomia i documentació ha provocat un trasbals important entre els professionals. S'ha començat

¹¹¹ Tot i que inclogui en el seu nom només el terme bibliotecari, recull també els professionals de la documentació d'Andalusia. D'aquesta manera, es podria afirmar que no existeix una associació que vulgui orientar-se exclusivament a l'àmbit de les biblioteques.

Una de les funcions que exerceixen els col·legis i associacions de professionals és la defensa de la professió contra l'intrusisme. Hores d'ara, degut a les seves especials característiques, encara es fa difícil parlar d'això en el camp de la documentació.

Al 1963 l'ANABA va encarregar a Amadeo Tortajada una ponència sobre l'intrusisme professional [INTRUSISMO, 1963]. En ella es denunciava la no exigència de titulació als professionals d'arxius, biblioteques i museus. Per al ponent s'hauria de necessitar, per a l'exercici professional, els títols de doctor o llicenciat en Filosofia i Lletres conjuntament amb l'aprovació oficial de les tècniques corresponents. Per a "establiments d'escassa importància pel número o la naturalesa dels seus fons", es podria substituir l'anterior titulació pel títol expedit a les Escoles de Bibliotecàries o d'auxiliars. L'anàlisi d'aquest breu document permet posar de manifest diverses coses:

- La dificultat (i inoportunitat) de queixar-se d'intrusisme en uns moments en que no existien estudis oficialment reconeguts sobre la matèria (només es feien cursets).
- El trencament absolut existent entre el que s'esdevenia a Catalunya i la situació a la resta d'Espanya. Tot i que a Catalunya existien des del 1915 uns estudis específics de tres anys de durada, aquests són pràcticament ignorats i relegats a un segon pla ("per a establiments d'escassa importància").

El retrat-robot del professional, fins al present molt diversificat, s'anirà homogeneitzant a mesura que es consolidi i expandeixi la tasca de formació de les Escoles universitàries. A partir d'aleshores, serà molt més fàcil parlar d'un fenomen com el de l'intrusisme professional, més corrent i fàcil d'identificar en d'altres professions, especialment aquelles de les quals se'n pot derivar responsabilitat civil (p.e. l'arquitectura o la medicina).

A continuació es fa una petita descripció de les principals associacions de professionals i col·legis existents a l'Estat espanyol, les quals apareixen ordenades tot seguint-ne l'ordre cronològic de creació¹¹³.

11.2.1.0. Asociación de Bibliotecarios y Bibliógrafos Españoles

Els seus inicis es troben a diverses taules rodones de bibliotecaris celebrades, a partir del 1932, a la Universidad de Madrid. Els problemes de la professió n'eren l'eix central.

L'absència de representació espanyola a la IFLA, va acabar d'esperonar-los per tal de formar aquesta associació, que va néixer al 1934 amb 350 membres. S'incorporen a la IFLA des d'aquell mateix any i s'ocupen de l'organització del seu 2n Congrés (II Congreso Internacional de Bibliotecas y Bibliografía celebrat a Espanya, de forma itinerant, al 1935). Editava el *Boletín de Bibliotecas y Bibliografía*.

Aquesta associació va desaparèixer pocs anys després (al 1936, segons [LASSO, 1947]) i és considerada per l'ANABA com la seva antecessora.

11.2.1.1. Asociación Española de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas (ANABAD)

Un grup de facultatius¹¹⁴ crea al 1949 a Madrid, la Asociación Nacional de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos (ANABA). En aquesta associació s'hi inscrivien els funcionaris de les tres branques professionals. Tenien un criteri

¹¹³ Les dades s'han extret d'un qüestionari tramès a les pròpies associacions. També s'han consultat alguns articles que feien referència concreta al tema, entre els quals cal citar especialment [MARTIN, 1989], [FANG, 1990] i [SANZ, 1991].

¹¹⁴ Eren membres del Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos [v. 11.2.2.1].

restrictiu per a l'admissió, ja que només consideraven bibliotecaris aquelles persones que havien superat unes oposicions al cos facultatiu [v. 11.2.2.1].

A partir de la lectura dels primers estatuts de l'ANABA [ESTATUTOS, 1950], es constata un clar predomini dels representants del Cuerpo Facultativo. Aquests detentarien el control absolut de l'Associació (p.e., entre d'altres coses, els càrrecs de President i Secretari haurien de ser exercits per Facultatius). A més, també crean socis de primera categoria (numeraris) i de segona categoria (adherits), segons es tracti de llicenciats (i, per tant, Facultatius), o no. Una altra mostra d'això la tenim a les conclusions del Congrés que celebrà l'ANABA al 1950 [RESUMEN, 1950]. La major part d'aquestes completes i detallades conclusions corresponien a reivindicacions de tipus professional, relacionades amb la defensa del Cuerpo. L'ANABA, en aquest cas, es tornava a identificar totalment amb les reivindicacions i aspiracions dels funcionaris del Cuerpo. (Es demana, entre altres coses, que per accedir a places de bibliotecari facultatiu o auxiliar es pertanyi al Cuerpo Facultativo o al Cuerpo Auxiliar o s'estigui en condicions per tal de prendre part en les oposicions d'ingrés al mateix).

En una editorial publicada anys després [NATURALEZA, 1958], l'ANABA surt al pas de les diverses crítiques que vinculaven massa estretament les seves activitats amb la defensa exclusiva dels interessos del Cuerpo Facultativo. L'Associació nega de forma rotunda aquestes acusacions i ratifica que la seva principal missió és la unió professional i científica de tots els bibliotecaris, arxivers i arqueòlegs espanyols, de qualsevol categoria i de qualsevol entitat o empresa. De tota manera, això caldria interpretar-ho més aviat com una declaració d'intencions i no tant com el que passava realment, ben explícit als seus estatuts i comentat anteriorment.

El nom de l'Associació ha experimentat bastants canvis en el decurs dels anys. Tot i que les sigles s'han mantingut inalterables (primer ANABA i després ANABAD) l'ordre dels elements que les componen han anat alterant la seva posició moltes vegades, i darrerament han incorporat elements nous. Així doncs:

- Asociación Nacional de Bibliotecarios, Archiveros y Arqueólogos (1949)
- Asociación Nacional de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos (1955)
- Asociación Nacional de Bibliotecarios, Archiveros y Arqueólogos (1958)
- Asociación Nacional de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos (1964)
- Asociación Nacional de Bibliotecarios, Archiveros y Arqueólogos (1970)
- Asociación Nacional de Bibliotecarios, Archiveros, Arqueólogos y Documentalistas (1978)
- Asociación Española de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas (1981)

Tots aquests canvis no deurien passar solemnes votacions, però queden reflexats a la publicació de l'associació, el *Boletín de la ANABA*. L'actual nom és el que encapçala l'epígraf: Asociación Española de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas. Aprofitant la celebració del cinquantenari de la IFLA, celebrat a Madrid al 1977, i després d'haver-se escindit els documentalistes per crear la SEDIC, s'inclou la sigla corresponent a Documentació i l'associació passa a anomenar-se ANABAD.

Al 1981 el col·lectiu de bibliotecaris d'Andalusia se separa de l'ANABAD i crea l'Asociación Andaluza de Bibliotecarios (AAB) [v.11.2.1.4]. Per evitar situacions similars, s'estableix la fórmula de delegacions territorials de l'ANABAD. De tota manera, però, només Galícia s'acollirà a aquesta fórmula¹¹⁵. Per altra banda, també es creen seccions dins de l'ANABAD per tal de representar més de prop els professionals de l'arxivística, la biblioteconomia o la documentació. D'aquesta manera, l'ANABAD serà l'única associació que assumirà la representació de professionals de les tres branques (a més dels museòlegs).

¹¹⁵ Es tracta d'una associació d'àmbit territorial constituïda a Lugo el 13 de març de 1982. (Els orígens cal buscar-los en unes reunions de bibliotecaris i arxivers mantingudes a partir de 1977, i en el posterior nomenament, al 1981, d'una Comissió encarregada d'elaborar l'avantprojecte d'estatuts). Actualment disposa d'uns 200 associats i ha organitzat diversos cursos, seminaris, i també les Xornadas de Arquivos, Bibliotecas, Centros de Documentación e Museos de Galicia (1a., A Coruña, 16-18 outubro 1987).

Aquestes dues actuacions, la diversificació territorial i la representativitat dels tres sectors, s'han realitzat per tal d'evitar el desmembrament dels associats de l'ANABAD, que no se sentien prou representats per l'associació, ja fos per motius geogràfics o sectorials. No s'ha d'oblidar que tant la SEDIC [v. 11.2.1.3] com l'AAB, per esmentar només dos exemples, apareixen com a fruit del descontentament en un o altre sentit.

Al 1989 l'Associació aprova uns nous estatuts en els que s'eliminen les referències a categories de socis en funció de la titulació. També es ratifica l'àmbit territorial per tot l'Estat espanyol i s'esmenta la possibilitat d'estructurar-se en delegacions territorials.

Actualment, el nombre d'associats ronda els 1.200 i la publicació més important és el *Boletín de la ANABAD* (trimestral). També són els organitzadors de reunions científiques d'estudiosos i professionals que, actualment sota el nom de *Congreso de ANABAD*, han arribat ja a la 5a. edició. (Anteriorment els seus congressos tenien denominacions sectorials per a biblioteques i arxius).

11.2.1.2. Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (COBDC)

Els orígens més remots podrien anar-se a cercar a l'*Associació d'Alumnes i Ex-alumnes de l'Escola de Bibliotecàries* que, en el període 1931-37, va arribar a editar un butlletí (arribaren al número 14). Uns quants anys després, a la dècada dels 60, un grup de bibliotecàries va presentar al Govern Civil de Barcelona un avantprojecte d'estatuts per tal de constituir-se en associació professional. L'informe va ser desfavorable.

Posteriorment, en el 1972 i aprofitant la nova Llei d'Associacions, tornen a iniciar-se nous tràmits per a intentar constituir una associació legal. Finalment, després d'un any i mig d'haver presentat la sol·licitud, el Govern Civil aprova l'*Asociación de Antiguas Alumnas de la Escuela de Bibliotecarias de Barcelona* (1974). El seu

principal objectiu era el reconeixement i convalidació del títol atorgat per l'Escola. Al cap d'un temps canviaran el nom pel d'*Associació de Bibliotecàries* i, posteriorment, al 1981, s'adopta la denominació d'*Associació de Bibliotecaris de Catalunya*, la qual va arribar a tenir al voltant d'uns 500 afiliats (1983), organitzava cursos de formació i editava monografies i també una notable publicació periòdica: el *Butlletí de l'Associació de Bibliotecaris de Catalunya*.

Finalment, al 1985 (Llei 10/1985 de 13 de juny), aquesta associació decideix adoptar estatut jurídic de col·legi professional i es constitueix el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (COBDC), el primer col·legi aprovat pel Parlament de Catalunya des de la promulgació, al 1982, de la Llei de Col·legis Professionals de Catalunya. Compta actualment amb 962 col·legiats i és editor de l'*Item : revista de biblioteconomia i documentació*. Organitza constantment cursets d'especialització i també, de forma biennal i en col·laboració amb la SOCADI [v. 11.2.1.5], les Jornades Catalanes de Documentació (actualment a punt de celebrar-se la 4a edició).

El COBDC s'estructura en comissions col·legials. No disposa de delegacions territorials, però hi ha membres a la Junta en representació de totes les províncies catalanes.

11.2.1.3. Sociedad Española de Documentación e Información Científica (SEDIC)

Un grup de documentalistes que no se sentien prou representats dins de l'ANABA crean, al 1976, una nova associació. Al desembre del mateix any els seus estatuts són aprovats pel Ministerio del Interior. (En un Congrés sobre documentació científica celebrat al 1974 a la Universidad Autónoma de Madrid, ja es va formar un primer grup de treball que es va encarregar d'elaborar-ne els estatuts).

En un principi es van formar dues delegacions, la de Madrid i la de Barcelona. La SOCADI [v.11.2.1.5] té el seu origen en aquesta darrera.

El nombre d'associats es pot situar a l'entorn dels 600. No disposen d'una publicació important pròpia, però participen al Consell de redacció de la *Revista Española de Documentación Científica*.

11.2.1.4. Asociación Andaluza de Bibliotecarios (AAB)

Al juny del 1981, amb motiu de les 1as. Jornadas Bibliotecarias de Andalucía (Granada), es pren l'acord de crear una associació de professionals per a l'àmbit andalús. El 23 de novembre del 1983, a Màlaga, s'aproven els Estatuts de l'Associació i s'elegeix la Comissió Directiva, constituint-se formalment l'associació.

El nombre d'associats actuals gira a l'entorn dels 480. La principal publicació és el *Boletín de la Asociación Andaluza de Bibliotecarios*, que s'edita des del 1984. A més, organitzen cursos de formació permanent (anuals) i també són els coordinadors de les Jornadas Bibliotecarias de Andalucía (7 edicions fins a octubre de 1991).

11.2.1.5. Societat Catalana de Documentació i Informació (SOCADI)

L'associació dels documentalistes catalans es crea al 1984 a partir de la transformació de la delegació a Catalunya de la SEDIC, i basant-se en les activitats prèvies del grup *Tertúlia terminalera*, que havien estat els organitzadors de les 1es. Jornades de Teledocumentació a Catalunya.

La SOCADI està estructurada en diversos grups de treball. El nombre actual d'associats es pot situar a l'entorn dels 400, essent freqüent la doble afiliació, en aquest cas, amb el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya. Van ser els organitzadors de les 2es *Jornades Catalanes de Documentació*, passant a compartir aquesta funció, des de la 3a. edició, amb el COBDC.

11.2.1.6. Sociedad Española de Documentación Mèdica (SEDM)

Es va constituir oficialment el 26/08/85. Té la seu a València i compta actualment amb uns 143 associats, la majoria dels quals són metges que s'ocupen de serveis de documentació. Organitza les Jornades i Congressos sobre Documentació Mèdica.

11.2.1.7. Asociación de Diplomados y Alumnos de Biblioteconomía y Documentación (ADAB)

L'Associació neix a finals de 1986 a Granada. Actualment compta amb uns 795 associats. Al 1988 publica el primer número de la revista *Cuadernos de la ADAB*, encarada a facilitar la publicació de treballs dels seus associats. Disposa de seus a Granada i Salamanca.

Com ja queda reflectit clarament a la seva denominació, la condició indispensable per formar-ne part és disposar de la diplomatura de biblioteconomia i documentació o, almenys, estar cursant-ne els estudis.

Per aquesta raó es tracta, de moment, d'una associació més vinculada al món acadèmic i no tant al professional. Les seves condicions d'accés provoquen un trencament entre els professionals titulats i els que no ho són, ja que no ha existit cap mecanisme transitori d'integració¹¹⁶ d'aquests darrers. Actualment es troba en fase de transició envers la conversió en un col·legi professional d'àmbit estatal.

11.2.1.8. Societat Catalana de Documentació Mèdica (SCDM)

Es va constituir al 1986, a partir dels treballs previs realitzats per una Junta Gestora. Actualment és una secció dins de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques. Compta amb 132

¹¹⁶ El COBDC, que exigeix actualment la titulació per tal de formar-ne part, va establir un període de transició per aquells professionals no titulats que volien formar-ne part.

associats que són, majoritàriament, metges dels serveis de documentació d'hospitals i centres sanitaris. Organitza sessions mensuals de treball i també sessions conjuntes amb altres societats mèdiques. Col·labora en l'organització del Curs d'especialització en Documentació Mèdica.

11.2.1.9. Asociación de Bibliotecarios y Documentalistas de Guipuzcoa = Gipuzkoako Bibliotekarien eta Dokumentalisten Elkarte (ABDG)

Al 1987 s'aproven els estatuts definitius de l'Asociación de Bibliotecarios de Guipuzcoa = Gipuzkoako Bibliotekarien Elkarte, l'àmbit territorial de la qual es limita al territori històric de Guipúscoa. (Els primers antecedents se situen a uns cursets de catalogació realitzats a Donosti al 1985 i que van facilitar la trobada d'uns quaranta bibliotecaris municipals).

Posteriorment, en el desenvolupament d'unes jornades sobre biblioteques públiques (San Sebastián, 1990), l'associació adopta el seu nom actual, i amplia el seu abast territorial a tot el País Basc i Navarra, per tal de permetre l'afiliació dels professionals d'aquests altres territoris.

Els seus requisits d'admissió són bastant laxes ja que s'accepten, a més dels titulats en biblioteconomia, aquelles persones que puguin acreditar la realització de tasques relacionades amb les biblioteques, i d'altres que realitzin activitats que puguin redundar en benefici de l'associació, sense especificar quines són.

L'associació compta actualment amb uns 110 associats, i les seves activitats més destacades són la realització permanent de cursos i Jornades (Jornades sobre Biblioteques Públiques), així com l'edició de publicacions diverses.

11.2.1.10. Asociación Asturiana de Bibliotecarios, Archiveros, Documentalistas y Museólogos (AABADOM)

Constituida formalment l'11 de juliol del 1989 a Oviedo. Compta actualment amb 69 associats. Publica, des del gener del 1990 amb periodicitat trimestral, el *Boletín de la Asociación Asturiana de Bibliotecarios, Archiveros, Documentalistas y Museólogos (AABADOM)*. Han organitzat també unes *Jornadas sobre Marketin aplicado a las Bibliotecas, Archivos y Centros de Documentación* (1990).

11.2.1.11. Asociación Andaluza de Bibliotecas Médicas "Juan de Avión" (ASABIME)

Tot i l'existència de diversos intents de constituir l'associació (al 1984 i, després, al 1986 amb motiu de les 1es. Jornades de documentació mèdica), aquesta no va adquirir personalitat jurídica fins al 1989, en que es va constituir com a tal a Sevilla. Actualment es troba en tràmit de registre el canvi de nom de l'associació. La denominació futura serà Asociación Andaluza de Bibliotecarios y Documentalistas en Ciencias de la Salud (ASABYD).

Compten amb una cinquantena d'associats. Van organitzar les *3as. Jornadas de Documentación e Información en Ciencias de la Salud* (Sevilla, 1990, i també han organitzat algun curs d'introducció a la documentació mèdica.

11.2.1.12. Asociación Vasca de Archiveros, Bibliotecarios y Documentalistas (AVABD)

Creada al 1990. No ha aconseguit, fins al present, implantar-se entre les associacions i professionals del País Basc.

11.2.1.13. Federació Espanyola de Societats d'Arxivística, Biblioteconomia i Documentació (FESABID)

La FESABID té una estructura i objectius diferents a la resta d'entitats esmentades en aquest apartat. Es tracta d'una associació d'associacions i pretén constituir-se en una mena de fòrum de discussió i intercanvi entre les diferents associacions de professionals existents a l'Estat espanyol. A més, també pretén assumir la representació de la professió a nivell internacional.

Al 1985, a Alcalá de Henares, se celebra una reunió de representants de diverses associacions de professionals per tal d'asseure les bases del projecte. De tota manera, però, la constitució legal de la FESABID no és fins al 1988. En aquest moment el seu nom és el de Federació Espanyola de Societats d'Arxivística, Biblioteconomia, Documentació i Museística (FESABID), ja que una de les societats fundadores (que després se'n sortiria) era l'ANABAD, que disposava de secció de museus. Els primers membres foren l'AAB, l'ANABAD, la SEDIC i la SOCADI. Actualment els membres integrants són els següents: AAB, AABADOM, ABDG, COBDC, SEDIC i SOCADI. La federació no disposa de seu pròpia i la presidència és rotatòria.

11.2.2. Cossos de professionals i altres entitats

Sota aquest epígraf s'agruparien tota una varietat d'associacions, entitats, societats i cossos de funcionaris¹¹⁷, amb objectius molt diversos però relacionats directament amb el camp documental. Tot i que d'algunes d'elles es disposa de molt poca informació, s'hi fan constar igualment encara que només sigui a efectes d'inventari.

¹¹⁷ Aquests organismes agrupen els funcionaris de les administracions públiques que treballen als centres bibliotecaris. La forma d'accés és l'oposició i el fet de superar-la implica formar part, de forma automàtica, del cos. A partir de la constitució de l'Estat de les autonomies i dels traspassos de competències a les CCAA, les administracions autonòmiques també disposarien dels seus propis cossos de funcionaris. Amb anterioritat, les Diputacions catalanes, titulars d'una xarxa de biblioteques populars, també posseïen cossos de bibliotecaris. Ara bé, en aquest epígraf només es farà referència al Cuerpo Facultativo [v.11.2.2.1] i al Cuerpo de Ayudantes [v.11.2.2.2], per raó de la seva antiguitat i la projecció pública de què han gaudit.

11.2.2.1. Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios, Arqueólogos y Documentalistas

El Cuerpo de Archiveros-Bibliotecarios (aquesta és la primera denominació que va adoptar) es va formar al 1858 per defensar els interessos del nou col·lectiu de professionals que van aparèixer a rel de la creació, al 1856, de la Escuela de Diplomàtica [v.10.1].

Segons el decret de creació del Cuerpo (RD 17/07/1858), hi hauria tres categories de professionals: els arxivers-bibliotecaris, els oficials i els ajudants (tot i això, no existiren mai totes tres). Formaven part del Cuerpo els empleats dels arxius i biblioteques, i també els catedràtics i ajudants de l'Escuela de Diplomàtica. El perfil del bibliotecari tenia, aleshores, les característiques d'un bibliotecari-conservador, un erudit que vetllava per la conservació dels fons bibliogràfics. No es tractava d'un professional amb mentalitat per a la realització d'un servei públic.

Això passa en l'època en què s'institucionalitzen una bona part de les actuals carreres (arquitectes, enginyers de camins, industrials, etc.) i que agrupen les professions liberals en general.

Al 1867 el Cuerpo es veu incrementat amb la Secció d'Antiquària, adoptant el nou nom de Cuerpo Facultativo de Bibliotecarios, Archiveros y Anticuarios. També s'estableix un reglament que tipifica amb molt detall les categories existents així com els graus dins de cada categoria.

La plantilla (els components) del Cuerpo ha anat augmentant (encara que relativament poc) en el decurs dels anys així, p.e., al 1867 constava de 226 persones; al 1901, de 279; al 1915, de 309; al 1920, de 282; al 1930, de 277; al 1953, de 313 i, al 1964, de 353 persones.

Per tal d'accedir-hi calia disposar del títol d'arxiver-bibliotecari atorgat per l'Escuela de Diplomática. A partir del 1894, per tal d'opositar al Cuerpo serà necessari disposar, a més, d'una llicenciatura en Filosofia i Lletres. Això canviarà al 1985 en què es permetrà presentar-se a les oposicions a qualsevol titulat superior.

Amb el Decret de 19/05/1932 [MARTÍNEZ, 1969] es reorganitza el Cuerpo, augmentant i diversificant-se les seves funcions. No n'hi haurà prou amb custodiar i conservar els fons, sinó que també hauran de vetllar per la consulta i difusió dels fons, mitjançant la publicació d'inventaris, catàlegs i índexs, i amb la formació. Les condicions per opositar seguien essent el disposar d'una llicenciatura en filosofia i lletres, i del títol d'arxiver, bibliotecari o arqueòleg.

Aquest cos de funcionaris era l'encarregat de "la ordenación, catalogación y conservación de la riqueza bibliográfica, documental y arqueológica del Estado español" [NIETO, 1958]. Aquest fragment, que forma part d'un article sobre el centenari de la fundació del Cuerpo, deixa entreveure que aquest organisme no s'ocupava exclusivament de la defensa dels interessos dels funcionaris sinó que, en tant que única societat de la matèria, durant molts anys, actuava davant de l'Administració en pro dels serveis d'arxiu, biblioteques i museus. Aquest paper va anar minvant fins a desaparèixer a mesura que van naixent i consolidant-se les associacions de professionals.

El Cuerpo era l'editor de la *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos* (Madrid, 1871 -), una publicació amb un caràcter marcadament erudit, dirigida pel director de la Biblioteca Nacional (que ho era a la vegada del Cuerpo) i que contenia, de tant en tant, articles i ressenyes sobre biblioteques i arxius.

11.2.2.2. Cuerpo de Ayudantes de Archivos, Bibliotecas y Museos

Al 1932 es crea el Cuerpo de Auxiliares de Archivos, Bibliotecas y Museos. Al 1977 se li canvia la denominació *Auxiliares* per *Ayudantes*. Per tal d'opositar-hi s'havia

d'estar en possessió d'algun dels següents títols: batxillerat superior, magisteri o carrera de comerç. Actualment s'exigeix qualsevol diplomatura o titulació de grau mig (que no ha de ser específicament la de Biblioteconomia i Documentació). A les primeres convocatòries hi hagué moltíssima afluència i el nivell d'estudis dels opositors molt sovint era el de llicenciat.

11.2.2.3. Sociedad de Archiveros, Bibliotecarios y Anticuarios

Fundada al 1883 amb finalitats corporatives i de cultiu de les ciències històriques.

11.2.2.4. Asociación Española de Archiveros y Bibliotecarios Eclesiásticos

Amb motiu del Congreso Nacional de Archiveros Eclesiásticos de España (1° : Madrid, 1971), que va reunir uns 80 arxivers eclesiàstics procedents de gairebé totes les diòcesis espanyoles es va fundar aquesta associació, que tenia un àmbit d'actuació estatal i la seu a Ciudad Rodrigo (Salamanca).

El seu objectiu era l'agrupar els "eclesiásticos religiosos y seculares que rigen archivos y bibliotecas eclesiásticos" [FERNÁNDEZ, 1971:232]. Tot i això, no hi havia requisits estrictes per tal d'entrar-ne a formar part.

11.2.2.5. Asociación Española de Amigos de las Bibliotecas (ASEABI)

Es tracta d'un projecte concebut al 1973-74 per Javier Lasso de la Vega i Francisco J. Bernal. Tot i això, l'associació no es va fundar oficialment fins al 1977 per Javier Lasso de la Vega, el qual va ser-ne el president fins al 1982.

11.2.2.6. Servei de biblioteques escolars *L'Amic de paper*

Els estatuts d'aquesta associació, creada per mestres i bibliotecaris, van ser aprovats el 12 de desembre de 1984. El seu objectiu essencial és la promoció i suport a l'organització de biblioteques escolars a les escoles públiques catalanes.

Cada curs fa una campanya en la que s'ofereixen a les escoles una selecció de 700 llibres de literatura infantil i juvenil, entre els quals l'escola n'escull un lot per valor de 100.000 ptes. Aquests llibres ja venen preparats per a la utilització immediata (van forrats, i disposen del joc de fitxes per als catàlegs). L'Associació té el suport informàtic i d'infraestructura de la cooperativa Abacus.

11.2.2.7. Asociación Educación y Bibliotecas

Aquesta associació va ser fundada al 1986 per Francisco J. Bernal, començant les seves activitats al 1989. El seu principal objectiu és la institucionalització de la biblioteca en el sistema educatiu espanyol. Amb aquesta finalitat, publica una revista especialitzada *Educación y bibliotecas* i ha organitzat diverses campanyes en favor de les biblioteques escolars.

11.2.2.8. Asociación de Profesores Universitarios de Documentación

Associació creada a rel de la Reforma de Plans d'Estudi, per tal de representar els interessos dels professors universitaris de documentació (ja siguin d'Escola universitària o de Facultat). El requisit d'admissió indispensable consisteix, òbviamment, en ser professor universitari de documentació.

Els Estatuts es van redactar a Múrcia al 1989, que és a la vegada la seu de l'associació. La primera assemblea constituent es va celebrar a Madrid al març de 1991 on es va elegir la primera Junta.

11.3. Anàlisi de les denominacions

L'àmbit de la professió és un sector amb una notable interrelació entre biblioteconomia i documentació. Això ve avalat bàsicament pel fet que, al costat de les associacions de documentalistes, també se n'hi troben d'altres que representen els interessos conjunts d'ambdós col·lectius. Per altra banda, el grau de relació i col·laboració directa entre les diverses associacions (co-organització de reunions científiques, integració a la FESABID, etc.) és també elevat.

Les primeres associacions que es van crear utilitzaven la forma *bibliotecaris* per tal de designar la professió. La més antiga d'aquestes seria el Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos (1858) i, posteriorment, l'ANABA (1947), l'Associació de Bibliotecaris de Catalunya (1981), o l'Asociación Andaluza de Bibliotecarios (1983).

Amb el decurs del temps i a mesura que s'anava diferenciant dels bibliotecaris un nou col·lectiu de professionals, gairebé totes aquestes associacions miren d'integrar al seu sí els documentalistes, tot fent-ne reconeixement explícit en els seus estatuts i denominació. Aquest és el cas, p.e., de l'ANABA que al 1977 passa a anomenar-se ANABAD, o de l'Associació de Bibliotecaris de Catalunya que, al convertir-se en Col·legi Oficial (1985) opta pel terme bibliotecaris-documentalistes, o de l'Associació de Bibliotecaris de Guipúscoa que, al 1990, es converteix en Associació de Bibliotecaris i Documentalistes de Guipúscoa.

No obstant això, hi ha algunes d'aquestes societats que no han realitzat aquest canvi tot i que representen també els interessos dels documentalistes. Aquest seria el cas de l'AAB (1983), que no ha variat la seva denominació, referida exclusivament als bibliotecaris.

La presència de denominacions a l'àmbit de la professió no és, com es veurà amb més detall a continuació, gaire variada. En principi només es podrà fer referència a dues d'elles: *documentació i informació científica*, i *documentació*.

Les associacions de bibliotecaris que disposen de secció de documentalistes solen anomenar *documentació* a la disciplina que ens ocupa, la qual queda aleshores equiparada a les altres branques: arxivística, biblioteconomia, i/o museística, segons els casos. Per la seva banda, les associacions específicament de documentalistes adopten la denominació més moderna de *Documentació i informació*. En qualsevol cas, però, no hi ha excessiva varietat en les designacions utilitzades per les associacions de professionals.

11.3.1. *Documentació i informació científica*

Es tracta d'un terme poc utilitzat a la resta d'àmbits. Malgrat que no disposa de presència a la literatura teòrica, va ser la denominació adoptada per la Subdirecció General del mateix nom [v.12.1], i de l'informe de situació que aquesta va coordinar al 1983 [v. 12.2.4]. De tota manera, es pot considerar que el terme es troba directament relacionat amb el més comú d'*informació i documentació científica* adoptat a la denominació de diversos organismes oficials, i amb abundant literatura teòrica al darrere [v. 15.7.].

Es curiós constatar el fet de que aquesta denominació aparegui, en l'àmbit de les associacions, abans que *documentació* quan aquest darrer terme és anterior en el temps en molts altres àmbits (p.e. a la formació, la producció científica o a la literatura teòrica).

Aquest fet cal atribuir-lo, entre altres factors, al considerable retard amb el qual aquesta professió es va consolidar a Espanya, i a la lentitud amb què les associacions van incorporar i reconèixer explícitament la representació d'aquest sector de professionals. Això va provocar que molts d'ells, en no sentir-se representats amb les

associacions existents, es decidissin a constituir-ne altres de noves totalment independents de les de bibliotecaris¹¹⁸. Això es produeix en un moment en que el terme *documentació* comença a caure en decliu i es troba obertament qüestionat. D'aquí ve que es procedeixi a l'adopció directa de *documentació i informació científica*, saltant-se, per dir-ho una d'alguna manera, una etapa del procés denominador.

11.3.2. Documentació

Al 1977 comença a utilitzar-se formalment el terme *documentació* en l'àmbit professional. L'ANABA decideix reconèixer a la seva denominació l'adscripció dels documentalistes i passa es converteix en l'actual ANABAD.

Més endavant, al 1985, l'antiga Associació de Bibliotecaris de Catalunya es transforma en Col·legi Oficial, tot ampliant també la denominació de la professió als *bibliotecaris-documentalistes*¹¹⁹. Al 1990, l'Associació de Bibliotecaris de Guipúscoa també eixamplarà la denominació incorporant-hi els documentalistes. Posteriorment, l'AABADOM (1987), la FESABID (1988) i la recentment creada ADAB, ja han incorporat, des de la seva creació, el terme *documentació*.

Els documentalistes especialitzats, en aquest cas del camp de la medicina, adopten també el terme *documentació* a la denominació de les seves associacions. Aquest seria el cas, p.e., de la Sociedad Española de Documentación Médica (1985) o de la Societat Catalana de Documentació Mèdica (1986).

¹¹⁸ Aquest va ser, p.e., l'origen de la SEDIC (1976) i el de SOCADI (1984).

¹¹⁹ La presència del guió vol donar a entendre que no es tracta de dos col·lectius de professionals sinó són dues especialitats dins d'una mateixa professió.

12. Política y planificació

La informació i documentació és un sector l'expansió i creixement del qual depèn, en bona mesura, de l'impuls que li puguin donar els poders públics. Tot i que la seva penetració al sector privat és cada cop més important, la documentació és una activitat comparable en alguns aspectes a l'educació. En aquest sentit, és l'Estat l'encarregat de vetllar per la igualtat d'accés a la informació per a tots els ciutadans. Sense promoure una política d'informació i documentació serà difícil poder acomplir alguns dels drets bàsics de l'individu, com ara el dret a l'educació o a la informació.

S'intenta reflectir especialment totes les accions organitzades per o des de les Administracions Públiques en benefici del control i la difusió de la informació científica i tècnica. En aquest sentit es deixen de banda les accions en pro de la lectura pública, o sigui, del foment i extensió de les biblioteques, especialment les populars, un sector que disposa d'una legislació més antiga, homogènia i consolidada. Més concretament, el present capítol se centrarà en l'anàlisi de les accions endegades pels poders públics en el camp de la informació i documentació, especialment en l'aspecte normatiu (disseny de línies d'actuació i també promulgació de lleis). En primer lloc, però, es farà referència a la pròpia estructura orgànica de les Administracions, per tal de detectar a quins dels seus Departaments o Ministeris es troben adscrites les competències d'aquesta àrea.

Tot i que faci més o menys referència a textos legals, no es realitza un estudi jurídic sobre la legislació en el camp de la informació i documentació. El propòsit no és entrar a fons en el contingut de les lleis ni analitzar-ne els canvis en el decurs del temps. Això formaria part d'un altre mena d'estudi. La intenció, seguint el model de la resta de capítols, és poder dibuixar les línies mestres d'aquest àmbit, per tal de valorar la presència de les diverses denominacions de la disciplina.

La política i planificació en matèria d'informació i documentació és un àmbit caracteritzat per l'absència de globalitat. La majoria de les accions polítiques iniciades o empreses pels poders públics no responen al disseny d'un pla general previ, sinó

que solen provenir d'actuacions sectorials; independents les unes de les altres, i sense cap mena de coordinació entre elles. Aquest és un tret que ja va ser subratllat per P. Canisius en un text on fa un repàs a les polítiques d'informació i documentació a diversos països europeus [CANISIUS, 1982], només constata l'existència d'unes directrius globals a Alemanya. L'Estat espanyol, segons ell, tot i no haver desenvolupat una política global al respecte, disposaria al menys d'un conjunt d'accions polítiques disperses (es refereix principalment a l'acció de l'antic CENIDOC [v.14.3.2] i els instituts associats). Joan Bravo també posa de manifest [BRAVO, 1985:817] la notòria dispersió de competències entre els departaments ministerials, en un intent d'alertar les Comunitats Autònomes (aleshores a punt d'assumir els traspassos de competències) perquè no caiguin en els mateixos errors que l'administració central. També es refereix a la tendència a promulgar lleis per regular aspectes sectorials sense articular-les en cap mena de directrius generals.

L'acció política, per tant, es redueix a un conjunt de mesures disperses, de les que destaquen especialment la creació d'organismes promotors de serveis d'informació i documentació [v.14]. En aquest context, l'única acció globalitzadora l'exerceixen diversos estudis de prospectiva [v.12.2]. Aquests han ajudat a comprendre l'estat de la qüestió de la seva època, i han presentat recomanacions i línies polítiques d'actuació per al poder legislatiu. Tot i que, en la majoria dels casos, aquestes no han estat aplicades, constitueixen l'únic assaig de coordinació i cohesió que es coneix en aquest camp.

12.1. Estructura i competències de les Administracions

L'organització dels poders públics a l'Estat espanyol s'estructura en diversos nivells que van des de l'Administració central fins als poders locals, tot passant per les administracions autonòmiques¹²⁰ o les supramunicipals (Diputacions). Tot i que cada

¹²⁰ Joan Bravo [BRAVO, 1984] centra les competències de les CCAA en matèria d'informació i documentació en tres grans àmbits:

- Control de les biblioteques, arxius, etc.

una d'elles pugui disposar d'alguna competència en aquest camp, només es farà referència a l'administració central i a l'administració autonòmica, prenent el cas de Catalunya com exemple.

Hi ha alguns sectors de la vida social o econòmica que es troben perfectament reflexats en la pròpia estructura de l'Administració (p.e. exportacions, mitjans de comunicació, Universitats, etc.). La informació i documentació, però, no es compta entre aquests. Actualment, no tan sols no existeix una Secretaria, Direcció General o Departament específic que agrupi les competències referents a aquest àmbit, sinó que, a més, es troba una dispersió d'instàncies oficials relacionades amb la informació i documentació. Una conseqüència directa d'això és la impossibilitat de coordinar els esforços fets des de l'Administració dessota un pla director global, per tal de que les accions polítiques es puguin complementar i interaccionar adequadament. Sense l'existència d'una dependència administrativa única dedicada a la matèria es fa molt difícil coordinar totes les mesures polítiques disperses que puguin emprendre des de qualsevol de les dependències de l'Administració Pública.

Aquesta mancança ja ha estat detectada per diversos dels informes d'actuació política en el camp de la informació i documentació. Un dels que ho va expressar amb més claredat va ser el de l'OCDE (1974) [v. 12.2.2]. En ell es reclamava explícitament la creació d'una comissió interministerial d'alt nivell que concentrés les competències en aquesta àrea i en pogués realitzar adequadament una política de promoció i suport.

Les competències més clares i definides són les que fan referència a la lectura pública. Les biblioteques, doncs, han estat el primer dels àmbits relacionats amb la informació i documentació que ha seguit una reglamentació, i que ha vist la necessitat de concentrar en una dependència orgànica de l'administració la seva organització, planificació i gestió. Aquesta no és altra que la Subdirecció General de Biblioteques,

-
- Control de les Universitats (promotores de la investigació i la formació, etc.)
 - Altres actuacions: creació d'organismes coordinadors de les activitats d'informació i documentació de les administracions, etc.

dins de la Dirección General del Libro y Bibliotecas (Decreto 2258/1977 27 d'agost) que, a la vegada, depèn del Ministerio de Cultura¹²¹.

- Ministerio de Cultura
Dirección General del Libro y Bibliotecas
Subdirección General de Bibliotecas

Al haver-se realitzat el traspàs complet de les competències en gestió de biblioteques, la Generalitat disposa, des del 1980 (BOE 21/09/79), del Servei de Biblioteques, que s'ocupa de l'organització i gestió de la seva xarxa de biblioteques, així com del control i coordinació amb organismes de l'àrea (Institut Català de Bibliografia, etc).

- Departament de Cultura.
Direcció General del Patrimoni Cultural.
Subdirecció General del Patrimoni Escrit, Documental i Etnogràfic.
Servei de Biblioteques i del Patrimoni Bibliogràfic.

Per altra banda, les competències directament relacionades amb el control de la informació científica i tècnica es trobaven notablement disperses i no tindrien assignat un departament o dependència específica. Entre aquestes competències es podrien esmentar, principalment:

- la promoció de la producció i distribució de bases de dades
- formació d'especialistes
- investigació
- coordinació i disseny dels serveis d'informació científica i tècnica (control de la literatura científica, etc.)

¹²¹ Anteriorment, però, l'acció política en matèria de biblioteques estava lligada a la política educativa i no a la política cultural. El procés de canvi ha seguit diverses etapes:

- Re-estructuració de l'Administració Central, que comporta la creació del Ministerio de Cultura y Bienestar (R.D. 1558/1977, de 4 de juliol - BOE 5/07/77).

- Canvi de nom: Ministerio de Cultura. Entre les competències assumides hi ha les biblioteques. (R.D. 2553/1977 - BOE 1/09/77)

- Re-estructuracions dins del Ministerio:

- . S'integren a la Dirección General de Bellas Artes, Archivos y Bibliotecas la Subdirección General de Bibliotecas i els organismes d'ella dependents, entre els quals hi havia la Biblioteca Nacional, Hemeroteca Nacional, Centro Nacional de Lectura, Instituto Bibliográfico Hispánico, etc. (R.D. 2183/1980)

- . Es crea la Dirección General del Libro y Bibliotecas, amb dues Subdireccions: Libro, ediciones sonoras y audiovisuales, i la de Bibliotecas. (R.D. 3580/1982)

Durant un breu període de temps (1978-1987), però, va existir dins de l'Administració una instància que assumia i coordinava tot el que feia referència a informació i documentació. Es tractava de la Subdirección General de Documentación e Información Científica (Decret 1000/1979, 27 d'abril). La seva realització més important va ser la formulació d'un nou Pla d'actuació en matèria de documentació i d'informació científica i tècnica, en l'elaboració del qual hi van col.laborar un elevat nombre d'institucions i de persones [v. 12.2.4].

- Ministerio de Educación y Ciencia
Dirección General de Política Científica.
Subdirección General de Documentación e Información científica

En la darrera reorganització del MEC, a conseqüència de la reestructuració que va provocar l'entrada en vigor de la Ley de Fomento y Coordinación de la Investigación Científica y Técnica, va desaparèixer aquesta Subdirección, creant-se, no obstant, la Vice-Secretaría de Información Científica y Técnica dins de la Secretaría General del Plan Nacional de I+D. (Que dependria de la Comisión Interministerial de Ciencia y Tecnología¹²²).

Finalment, existeixen diversos ministeris que disposen de seccions de documentació. Aquestes no exerceixen les competències específiques de política i planificació, sinó que més aviat actuen com organismes de suport documental del ministeri al que estan adscrits. En l'organigrama ministerial de juliol de 1988 podien trobar-se alguns ministeris que disposaven a la seva estructura interna d'instàncies relacionades amb el camp esmentat.

- Ministerio del Portavoz del Gobierno
Dirección General de Relaciones Informativas
Subdirección General de Análisis y documentación

Dirección General de Cooperación Informativa
Subdirección General de Difusión de la Información

¹²² La Comissió Interdepartamental per a la Recerca i la Innovació Tecnològica (CIRIT) seria, a petita escala, el seu equivalent català.

- Ministerio de Educación y Ciencia
Dirección General de Renovación Pedagógica
Centro de Investigación y Documentación Educativas
- Ministerio de Cultura
Secretaría General Técnica
Subdirección General de Documentación y Publicaciones
- Ministerio de Asuntos Exteriores
Secretaría General Técnica
Centro de Publicaciones y Documentación
- Ministerio de Asuntos Sociales
Subdirección General de Documentación y Publicaciones

Entre els Departaments de la Generalitat que disposarien també de serveis d'informació i documentació específics per a la seva activitat, caldria fer esment al següent:

- Departament de Presidència.
Direcció General d'Afers Interdepartamentals
Servei Central d'Informació, Comunicació i Documentació

Tots aquests, òbviament, no es poden posar a la mateixa balança que els anteriors, però per a les finalitats del present estudi és important fer-ne esment.

12.2. Propostes d'acció política

Tot i que l'acció legislativa en matèria d'informació i documentació en els darrers vint-i-cinc anys ha estat més aviat escassa, no es pot dir el mateix pel que fa a les directrius o propostes d'actuació política. En diverses ocasions, l'Estat (o organismes d'ell depenents) s'ha preocupat per reunir experts en la matèria amb l'encàrrec de fer-los dissenyar les línies bàsiques d'actuació en el camp de la informació i documentació.

L'interès teòric d'aquesta mena d'informes és bastant gran ja que constitueixen la reflexió global de persones vinculades directament a la matèria. La utilitat pràctica dels mateixos, en canvi, és, òbviament, més discutible. La dificultat per traspasar les recomanacions a acció concreta de govern està en relació directa amb les rígides estructures de l'administració pública i amb els conflictes de competències entre les seves dependències, entre d'altres factors.

Tots aquests informes tenen orígens, estructura i objectius bastant diferents entre ells. Així, p.e., quatre d'ells prenen com a marc geogràfic bàsic tot l'Estat espanyol [v.12.2.1-12.2.4], mentre que n'hi ha dos més centrats exclusivament en Catalunya [v.12.2.5. i 12.2.6]. No obstant això, s'aproximen bastant a aquest perfil esmentat.

12.2.1. Informe Penna (1968)

Un dels primers documents sobre política d'informació en el camp de la documentació a l'Estat espanyol data del 1968. Carlos V. Penna, Director de la Divisió de Desenvolupament de la Documentació a la UNESCO, en consulta amb Luis Sánchez Belda, aleshores Director General de Archivos y Bibliotecas, van redactar el *Esquema para el pre-planeamiento de un Servicio Nacional de Información Científica y Técnica*. Es tracta d'un text breu però ben estructurat i detallat, que no es perd en vaguetats sinó que concreta i especifica constantment.

L'objectiu general d'aquest document era posar les bases per a la creació d'un Servei Nacional d'Informació Científica i Tècnica (SICT), encarregat del control de la producció de la literatura científica tant espanyola com estrangera. D'aquesta manera es podrien aplicar ràpidament els diversos coneixements científics als sectors econòmics del país. Es partia de models ja existents a d'altres països avançats, com ara el VINITI (URSS), el COSATI (EUA) o l'OSTI (GB).

Després de constatar diversos fets relacionats amb el creixement quantitatiu de la ciència (augment del nombre d'investigadors, de la producció científica) i amb el seu propi funcionament (dificultats de comunicació científica interdisciplinària, obsolescència dels documents, etc.) s'arriba a la conclusió de que, per tal de fer progressar la Universitat (és a dir, la investigació), cal una reforma dels serveis bibliotecaris de l'Estat i la instauració d'un SICT.

L'objectiu del SICT seria la utilització racional dels recursos bibliogràfics, existents a l'Estat i a l'estranger, que puguin ser d'utilitat per a la investigació científica i tècnica. Les funcions assignades al mateix [PENNA, 1968] convertirien el SICT en un gran centre estatal coordinador en matèria d'informació i documentació.

Amb anterioritat a la seva creació caldria elaborar un estudi que fes un repàs a l'estat de la qüestió en el que respecta als serveis d'informació científica i tècnica (biblioteques universitàries, etc.), com a l'ús de la informació científica (nombre de científics i especialitats, etc.), el nivell d'informatització existent, publicacions secundàries editades, catàlegs col·lectius i el nivell de formació professional. És significativa la importància donada a la formació dels professionals que hauran de treballar en aquest servei. (Constata, a més, que a Espanya no hi ha un nombre suficient de persones formades en aquest camp).

L'autor, després de detallar-ne l'estructura, entén que el SICT hauria d'estar inclòs dins del plantejament global de l'educació i en dependència de la Dirección General de Archivos y Bibliotecas (aleshores dins del MEC). Finalment presenta un calendari de treball on especifica, amb referència cronològica, els diversos passos a seguir en el disseny d'aquest projecte (creació comissions i grup de treball, estudis diversos, consultes internacionals, etc.).

Es va arribar a constituir un grup de treball (OM 7/11/1968) amb l'encàrrec específic d'estudiar la possibilitat de crear el SICT. Aquest Servei, però, no va poder-se constituir com ens autònom i es va convertir en un Departament del Instituto Bibliográfico Hispánico [v.14.3.2].

Posteriorment, aquest informe va ser presentat i sotmès a l'opinió dels assistents al Seminari sobre "Planeamiento de estructuras nacionales de información científica i técnica", organitzat gràcies a la col.laboració de la Organització d'Estat Iberoamericans, la UNESCO i la Dir. Gral. Archivos y Bibliotecas i que es va celebrar a Madrid al 1970¹²³. Aquest seminari tenia per objectius principals:

- la cooperació iberoamericana en el sector de la informació científica i tècnica
- fixar les bases d'un plantejament en aquest sentit a Espanya
- presentació de l'UNISIST, com a sistema universal de col.laboració.

Això demostra que l'informe estava directament relacionat amb el sorgiment d'un creixent interès, promogut especialment des d'organismes internacionals, per la informació científica i pel seu control.

No obstant això, l'informe Penna va gaudir d'una escassa difusió. Això ho provaria especialment el fet de que cap dels informes posteriors, ni el de l'OCDE ni l'Aslib (els que li eren més pròxims en el temps) en fessin ni la més mínima referència directa, i ni tan sols aparegués citat a la seva bibliografia¹²⁴.

12.2.2. Informe de l'OCDE (1974)

L'Estat espanyol va sol.licitar a l'OCDE (Organització per a la Cooperació i Desenvolupament Econòmic) la realització d'un estudi sistemàtic i estadístic en el camp de la informació i documentació científica. L'OCDE disposava d'un Comitè de Política de la Informació científica (IPG), una de les activitats del qual consistia en analitzar la situació i perspectives de la informació científica i tècnica als països que ho sol.licitaven. La metodologia seguida era sempre la mateixa: cada país preparava un informe de base (descripció de l'estat de la qüestió) que era estudiat per un comitè

¹²³ Dos anys abans se n'havia celebrat un altre sobre "Planeamiento de servicios bibliotecarios i de documentación". [CARRIÓN, 1970].

¹²⁴ Al document de base previ a l'informe OCDE [CONFRONTACIÓN, 1973] es parla, sense esmentar Penna ni el seu text però, de la creació del grup de treball per a la instauració del SICT, i també de la creació del Departamento de Información Científica y Técnica.

d'experts. Aquests, després, visitaven el país i redactaven el seu propi informe. Finalment, se celebrava una reunió de confrontació en la que es discutien les recomanacions dels experts. L'estudi sobre Espanya va ser el tercer dels realitzats per l'OCDE, després dels de Canadà (1971) i Irlanda (1973).

L'informe de base es va publicar al 1973 amb el títol *Situación actual y perspectivas de la información y documentación científica y técnica en España* [CONFRONTACIÓN, 1973]. Aquest text, que va ser una de les primeres anàlisis profundes i exhaustives sobre la situació de la disciplina a l'Estat espanyol, constava de cinc capítols. Els dos primers eren una mena d'introducció que centraven el context: dades generals sobre el país, desenvolupament científic i industrial, així com una visió panoràmica dels sectors susceptibles de ser usuaris potencials de la informació científica (centres d'ensenyament superior, centres d'investigació, associacions d'investigadors i empreses privades). El tercer capítol descrivia els principals centres i serveis d'informació existents. El quart explicitava els recursos materials i humans dedicats a la informació i documentació. Finalment, en el cinquè, titulat "Problemas actuales y perspectivas futuras", es feia una anàlisi de la situació i s'avançaven possibles desenvolupaments futurs.

No consta autor de la redacció d'aquest document. No obstant això, es podria atribuir a J.R. Pérez Álvarez-Ossorio. Diversos factors contribuirien a fonamentar aquesta hipòtesi: Álvarez-Ossorio formava part de la Comissió interministerial espanyola en tant que director del Centro de Información y Documentación; a diversos articles¹²⁵ [p.e. PÉREZ, 1976] fa gala d'un coneixement fins al detall del projecte i de la seva gestació i, especialment, la utilització constant i repetida d'*informació i documentació científica*, un terme del qual és l'introducció i màxim defensor a la península.

El text definitiu de l'informe dels experts es va publicar sota el títol *Examens des politiques nationales de l'information scientifique et technique : Espagne* [EXAMENS, 1974]. L'eix central d'aquest document el constitueix l'anàlisi sobre

¹²⁵ Álvarez-Ossorio és gairebé l'únic autor que va divulgar la metodologia i continguts de l'informe en diversos articles, alguns dels quals fins i tot van ser publicats alguns anys després.

l'organització de la informació i documentació a Espanya realitzat pels experts de l'OCDE. A més, però, també hi constaven de forma adjunta altres apartats:

- resum de l'informe de base
- relació de centres i serveis visitats
- resum de la reunió de confrontació

La redacció d'aquest informe es va gestar durant el 1973. Al maig es va presentar el text de base. Durant el mes de juliol, els analistes de l'OCDE van realitzar unes visites als centres i organismes més representatius. Amb aquests dos elements com a base de judici, van presentar el seu propi document a les autoritats espanyoles al mes d'octubre. Finalment, al novembre hi va haver la reunió de confrontació entre els analistes i altres delegats de l'OCDE amb professionals i especialistes espanyols.

La principal recomanació del text dels experts es centrava en la necessitat de procedir a una planificació global de la política nacional en matèria d'informació científica i tècnica. Els examinadors van observar que l'estructura dels serveis d'informació i documentació espanyols estaven dispersos en diferents nivells que no tendien a la integració. Per tal de solventar aquest problema van considerar necessari crear, per un costat, una Comissió d'alt nivell encarregada de formular aquesta política nacional global i integradora i, per altra banda, un organisme central amb atribucions per dur-la a terme i fer-la complir. Al seu entendre, la majoria de les deficiències de la situació espanyola provindrien de l'absència d'aquest mecanisme central per a la coordinació i planificació dels serveis d'informació i documentació. El CENIDOC [v.14.3.3], creat al 1975 dins del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) i promogut pel MEC, havia de ser aquest centre coordinador en matèria d'informació. De forma complementària a aquest gran eix, l'informe apunta, en forma de recomanacions, altres línies d'actuació més sectorials: mecanització dels serveis, informació per a la indústria, documentació sobre patents, formació d'usuaris, formació d'especialistes, etc.

12.2.3. Informe de l'ASLIB (1978)

Les Directrices para Plan nacional de actuación 1979-1981 en materia de servicios de información y bibliotecas [DIRECTRICES, 1978] és un text realitzat pel Servei d'assessorament de l'Aslib i encarregat i coordinat per la xarxa INCA. És un document breu en que es plantegen estratègies i línies generals sense entrar, però, en massa detalls ni concrecions.

El camp d'aplicació era similar a l'informe de l'OCDE¹²⁶, incidint especialment en l'àrea de biblioteques i serveis de documentació. Els elements bàsics d'estudi són, doncs, bàsicament coincidents. Una diferència radica en l'especial interès manifestat respecte els serveis d'informació econòmica i empresarial, mentre que l'estudi de l'OCDE accentuava més els aspectes relacionats directament amb la informació científica i tècnica.

El text està estructurat en cinc capítols que corresponen a uns altres tants objectius plantejats per l'Aslib per al desenvolupament del sector de la documentació:

- Promoció de biblioteques i serveis de documentació

Per aconseguir aquesta finalitat, seria bàsic crear una unitat coordinadora de les activitats, recursos i operacions relacionades amb la documentació. Per evitar fracassos com el del CENIDOC, se suggereix que aquesta unitat coordinadora s'enquadri, com una subcomissió, dins de la Comisión Asesora de la Investigación Científica y Técnica. Tindria la responsabilitat de l'execució dels objectius del Pla proposat per l'Aslib, i també de l'establiment de la política nacional d'informació científica i tècnica.

- Promoció dels serveis de teledocumentació

Comprendria un seguit de mesures com ara: facilitar mitjans d'accés a les bases de dades, produir bases de dades espanyoles, establir connexions amb altres xarxes, i desenvolupar un servei propi d'obtenció de documents primaris.

¹²⁶ No en va es va prendre aquell com a punt de partida realitzant-se, bàsicament, una tasca d'actualització.

- Formació en biblioteques i documentació
- Promoció dels serveis d'informació

Segons l'informe, aquest seria un dels objectius més importants, i s'hauria de realitzar amb tots els mitjans disponibles. (Tot i això, no concreta massa quins haurien de ser aquests).

- Suport a la investigació

L'informe es conclou amb la presentació d'un pressupost mínim per tal de recolzar l'aplicació del Pla que es calculava al voltant dels 1.000 i 1.200 milions de ptes., respectivament, per a cada un dels dos primers anys.

12.2.4. Informe MEC (1983)

Les Directrices para un plan nacional de actuación 1983-86 en materia de documentación e información científica y técnica [DIRECTRICES, 1983] van ser elaborades per una Comissió d'especialistes¹²⁷ convocats pel Ministerio de Educación y Ciencia (a través de la Secretaría de Estado de Universidades e Investigación) i organitzats en diversos grups de treball. L'objectiu era presentar l'estat de la qüestió del sector de la informació i documentació a Espanya i elaborar propostes d'actuació per a millorar-la. La coordinació del document va anar a càrrec de la Subdirección General de Documentación e Información científica. Els precedents immediats en els quals es basava aquesta iniciativa són els ja esmentats de l'OCDE i l'ASLIB.

La Comissió del Pla es va estructurar en vuit grups de treball:

- publicacions primàries
- biblioteques científiques i públiques
- creació i distribució de bases de dades
- utilitzadors d'informació

¹²⁷ Aquests procedien d'àmbits molt diversos: l'administració pública, la Universitat i Instituts d'investigació, l'empresa privada, etc.

- formació d'especialistes
- investigació en informació
- sensibilització a l'ús de la informació
- organització de la informació i documentació a les autonomies.

Cada un dels grups havia d'elaborar un document sobre l'àrea que se li assignava i que s'havia d'ajustar a unes pautes i metodologia comunes, per tal d'homogeneitzar els diversos informes sectorials. Calia abordar primer, en una part analítica, la definició precisa de l'àmbit encomanat i exposar l'estat de la qüestió i tendències del mateix tant a Espanya com al món. A continuació, en una part de caràcter sintètic, s'exposaven els objectius que calia plantejar (a curt, mitjà i llarg termini) per al subsector, les polítiques necessàries per assolir aquests objectius i també els grans programes o accions en els que s'integrarien els objectius proposats.

Les Directrices... consten de dos volums. El primer, més breu i sota l'encapçalament "Informe", exposa de forma ordenada i estructurada la síntesi de les recomanacions proposades des dels diversos grups de treball. L'altre, més extens i amb el títol de "Anexos", recull tots els informes de cada un dels 8 grups de treball. Dels informes presentats en aquest epígraf, aquest és l'únic que va gaudir d'una mínima difusió editorial. Els anteriors (especialment el Penna) només van circular de forma molt restringida.

Poc abans de l'aparició de les *Directrices...*, es va publicar un interessant article crític sota el títol "Puntos a considerar en una propuesta para una política nacional de información científica y técnica". Aquest text [PUNTOS, 1983], que venia a ser una premonició del posterior informe, intentava assenyalar les mancances (baixos pressupostos, desorganització dels recursos d'informació, poc control de la informació produïda a Espanya, entre d'altres) de l'acció de govern seguida fins aleshores, juntament amb els objectius, mesures i actuacions que hauria de cobrir el futur Pla nacional d'informació científica i tècnica. L'article es va publicar al *Boletín de la ANABAD* i anava signat per un grup de documentalistes del sector públic, alguns dels quals posteriorment formarien part d'algun dels grups de treball de les *Directrices...*

12.2.5. Informe de l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya

Tot i que vagi signat per les encarregades del servei de documentació, M.T. Abella i Pepa Piñol, el text *La informació i documentació científica i tècnica a Catalunya* [ABELLA, 1978] expressava la opinió de l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya sobre la planificació en matèria d'informació i documentació a Catalunya.

Aquest document apareix a l'etapa de la Generalitat provisional, en la qual aquesta institució ha assumit algunes competències de les Diputacions, però encara s'està a l'espera de l'aprovació de l'Estatut. Les autores volen contribuir a dotar d'instruments de coneixement d'àrees especialitzades perquè els polítics puguin planificar amb major coneixement de causa.

La guia d'aquest text és el programa UNISIST, en el qual es detallen les principals directrius per elaborar una política nacional d'informació i documentació a qualsevol país. L'estructura de l'estudi és parcialment similar al text de base redactat per a l'informe de l'OCDE. Inclou, per tant, una descripció de l'estat de la qüestió tant de les línies generals del país (model econòmic-industrial, recursos d'informació, investigació, etc.) com aspectes concrets de la informació i documentació (estructura dels centres i xarxes existents). Això es combina amb les propostes expressades per a l'articulació d'un autèntic Sistema Nacional d'Informació (SNI).

L'organismes que s'hauria d'encarregar, segons les autores, de la coordinació del desenvolupament dels recursos i serveis documentals seria el Departament d'Estadística i Documentació. Aquest Departament seria el director de la política d'informació i documentació a Catalunya.

Un equip planificador hauria de dissenyar el SNI, el primer pas del qual seria la creació del Centre Nacional d'Informació i Documentació de Catalunya (CNIDC), que actuaria bàsicament com a òrgan coordinador de tots els serveis documentals de Catalunya. S'ocuparia de recollir la informació científica i tècnica generada a Catalunya i la que fes referència a Catalunya.

Les autores detallen minuciosament les funcions i articulació d'aquest CNIDC amb la Biblioteca Científica i Tècnica de Catalunya (que també s'hauria de crear), la xarxa de centres de documentació i amb la xarxa de biblioteques, entre d'altres.

Es tracta de l'única proposta seriosa i ben estructurada realitzada des de Catalunya sobre qüestions de planificació. La seva repercussió no va anar gaire més enllà dels petits cercles d'especialistes (l'antiga Associació de Bibliotecaris, l'Escola de Bibliologia i pocs més).

12.2.6. INFODOC

Posteriorment, també a Catalunya, es va elaborar un altre document que, sota el títol *Informació i documentació : INFODOC 1989-1992*, va presentar-se des de Catalunya per a ser inclòs al PLANICYT [v.13.3]. Els propòsits i objectius d'aquest text són, d'entrada, molt diferents als comentats fins ara, ja que no es tracta d'un document pensat per a servir de directrius polítiques a l'acció de govern, sinó que tan sols era el planteig d'unes línies d'investigació susceptibles de ser finançades i subvencionades pel govern central. Aquest document, per tant, no es pot considerar com un informe de política d'informació. De tota manera, però, té un cert interès perquè sap exposar i concretar algunes de les mancances d'aquest sector a Catalunya i dóna moltes pistes per on han de conduir-se les línies d'actuació.

Una de les matèries pendents del govern autònom és, per tant, l'edició d'un llibre blanc en matèria d'informació i documentació a Catalunya. A la seva elaboració hi haurien de participar una selecció dels professionals i estudiosos implicats, els quals haurien de presentar, a més d'una descripció de l'estat de la qüestió, unes directrius d'acció política.

12.3. Legislació

Contràriament al que s'esdevé en l'àmbit de les biblioteques, no existeix una legislació específica i més o menys cohesionada en matèria d'informació i documentació. La legislació sobre el concepte de lectura pública sí que és bastant abundant i es remunta ja al segle passat¹²⁸. En aquest cas, la situació és idèntica a la descrita en l'apartat d'estructura i competències de les administracions. Tot i aquesta dispersió de l'acció legislativa es poden ressenyar diversos textos legals que, des d'òptiques diverses i provenint també de ministeris diversos, tenen una incidència clara en el devenir del concepte d'informació científica i tècnica a l'Estat espanyol. Aquestes disposicions legals s'intentaran inventariar a continuació agrupant-les en funció de les mateixes perspectives utilitzades al llarg del present estudi:

- *Formació [v.10]*

- . Creació del estudis de biblioteconomia i documentació
- . Creació d'Escoles Universitàries de Biblioteconomia i Documentació
- . Aprovació de la Diplomatura de biblioteconomia i documentació i d'altres llicenciatures i diplomatures que inclouen l'assignatura Documentació als seus plans d'estudi (Reforma Plans d'Estudis)

¹²⁸ La bibliografia sobre el tema també és prou àmplia i cobreix bastant bé tot l'àmbit. Isabel Fonseca, p.e., fa un estudi sobre el concepte de lectura pública a Espanya [FONSECA, 1977]. Cronològicament abasta el període comprès entre el s.XVII i la data de publicació de l'article. Aquest període el divideix en diverses etapes de les quals exposa les principals accions dels poders públics en pro de les biblioteques. Aquesta seria també una mica la línia, tot i que no s'entri tant en detall, d'un altre article de Justo García Morales [GARCÍA MORALES, 1977]. També s'ha de fer esment a dues recopilacions bibliogràfiques de disposicions legals. La primera d'aparèixer fou la de G. Márquez [MÁRQUEZ, 1988], que presenta la relació de textos legals en matèria de biblioteques tant de l'Estat com de les CCAA. Dos anys més tard un altre text publicat al *Boletín de la ANABAD* [GONZALO, 1990], presenta l'estat de la qüestió de forma més completa i actualitzada que l'anterior. Primer fa una petita introducció històrica i dibuixa el panorama de l'organització bibliotecària a Espanya, tant a nivell estatal com autonòmic. El gruix de l'article el constitueix la citació de la legislació estatal i autonòmica en matèria de biblioteques. Sobre Catalunya, cal destacar l'article de E. Camps i L. Bagunyà [CAMPS, 1991], on es fa un repàs a la situació i s'incideix especialment en la qüestió de la Llei de Biblioteques.

- *Professió [v.11]*

. Legislació referent als Cossos de funcionaris específics (en aquest cas, el Cuerpo Facultativo de Archiveros y Bibliotecarios).

. Llei catalana de Col.legis professionals

- *Producció científica [v.13]*

. Ley de Fomento y Coordinación de la Investigación científica y técnica (amb tot el sistema de beques i ajuts a la investigació que se'n deriven)

. Plan Nacional de I+D

(Dins del Plan Nacional es va crear un Programa Nacional de Información para la Investigación Científica y el Desarrollo Tecnológico).

- *Desenvolupament del sector (serveis d'informació i documentació) [v.14]*

. Telecomunicacions (la legislació en matèria d'infraestructures i desenvolupament de xarxes és bàsic per al creixement dels serveis d'informació electrònica).

. Creació de diversos organismes promotors: CID, CENIDOC, ICYT, ISOC, IBIM, etc.

. Programa SPRITEL (País Basc). Promoció del mercat de la informació electrònica¹²⁹.

12.4. Anàlisi de les denominacions

En el camp de la política és on s'aprecia una major diferenciació i separació entre l'àmbit de la informació científica i l'estrictament biblioteconòmic (el concepte de lectura pública). Això seria vàlid especialment pel que fa a la legislació, i també a la pròpia estructura de les administracions.

¹²⁹ L'Agència de Desenvolupament Regional del Govern Basc (SPRI) va llençar al 1988 el programa SPRITEL. Els objectius del mateix eren, per un costat, estimular la demanda de serveis d'informació electrònica i, per l'altra, l'oferta dels mateixos. Anava dirigit, per tant, als usuaris però també als productors de serveis d'informació. Es proposaven uns ajuts de fins a un 25% de les inversions. Actualment disposa d'uns 1.300 usuaris registrats i, tot i que és difícil encara fer-ne un balanç, està servint per a dinamitzar la indústria basca de la informació electrònica.

L'atenció de les administracions públiques envers la informació i documentació és un fet que no comença a fer-se patent fins a final de la dècada dels 60 i, sobretot, a partir dels anys 70. Si a això hi afegim el poc interès que ha despertat als responsables de les Administracions en determinats períodes, es podran comprendre millor les escasses referències a la denominació de la disciplina. Ara bé, contemplat des d'un altre punt de vista, aquest haurà estat un factor que ha contribuït a evitar la dispersió en l'ús de les designacions, fent que el vertent polític sigui un dels sectors analitzats on es pot trobar una major homogeneïtat en els termes utilitzats.

D'aquesta manera, en l'àmbit de les administracions públiques i dels instituts, organismes i instàncies d'elles dependents, les denominacions utilitzades per tal de referir-se a l'àmbit documental són bàsicament tres i, a més, molt relacionades entre elles.

12.4.1. *Informació científica i tècnica*

Seria la primera denominació que es va utilitzar, en mimetisme amb la designació internacional promoguda en els plans de cooperació i desenvolupament de la UNESCO i altres organismes internacionals (com ara l'OCDE).

És el terme va ser emprat tant als informes de C.V. Penna com també al de l'OCDE per tal de designar l'àmbit general d'actuació.

Pel que fa a l'estructura de l'administració, existeix una Vice-secretaría General de Informació Científica y Técnica (dins del Plan Nacional de I+D), que també adopta aquesta denominació.

12.4.2. *Informació i documentació*

Aquest terme va ser utilitzat de forma constant i profusa a l'informe de base (1973) redactat per als experts de l'OCDE. En el document elaborat posteriorment per aquests (1974) també es fa servir però no tan repetidament i, a més, combinant-lo amb *informació científica i tècnica*. Posteriorment, l'informe de l'Aslib (1978) també farà referència a serveis d'*informació i documentació*. En el text de l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya [ABELLA, 1978] s'incorpora el terme de forma destacada al seu títol i s'utilitza amb molta profusió al seu interior. En el document INFODOC (1988) també s'utilitza constantment el terme *informació i documentació*, tant en el títol del programa com a les línies d'actuació que dintre d'ell es desglossen.

És un terme utilitzat també per la majoria dels organismes públics promotors de serveis de documentació (p.e. ICYT, ISOC, etc.) [v.14]. Per altra banda, el terme es pot considerar hereu (i sinònim alhora) de *documentació i informació científica*.

12.4.3. *Documentació i informació científica*

Es tracta d'un terme un tant atípic perquè no disposa de referents internacionals importants. Aquesta designació va gaudir de major implantació en virtut de disposar d'una Subdirecció General que centralitzava part de les competències d'aquest camp. Amb la seva desaparició va extingir-se'n, també, l'ús. (L'única coincidència en la utilització del terme seria la denominació adoptada per la SEDIC [11.2.1.3] i per la SOCADI [v.11.2.1.5]).

És el terme utilitzat en l'informe del MEC, en directa sintonia amb la denominació de la Subdirecció General que va promoure'n i coordinar la redacció. (En el capítol de formació es torna a fer defensa explícita del terme, però invertint els dos primers substantius: *Informació i documentació científica i tècnica*). De tota manera, es pot considerar un quasi-sinònim de l'anterior.

13. Producció científica

"He who undertakes the task of describing research in librarianship soon find himself in a position not entirely dissimilar to that of the German scholar who began his two-volume treatise on *The snakes of Ireland*, with the assertion 'Strictly speaking, there are no snakes in Ireland'". [SHERA, 1964]

La producció científica és un concepte molt genèric que, en el cas present, inclourà la descripció i anàlisi de la literatura científica (monografies, tesis doctorals i publicacions periòdiques) i també el de les activitats organitzades (reunions científiques i projectes d'investigació) a l'entorn de l'àmbit disciplinar que s'ocupa del control i organització de la informació científica i tècnica.

Adelaida Román, investigadora del CSIC, és una de les poques autores que ha realitzat alguns estudis bibliomètrics sectorials sobre la producció científica espanyola en matèria de documentació, centrats especialment en les tesis doctorals i els projectes de recerca [ROMÁN, 1990]. De tota manera, potser sigui a la Facultat de Medicina de la Universitat de València on més s'han dedicat a l'anàlisi bibliomètrica de la literatura científica tot i que, en aquest cas, l'objecte de la seva anàlisi sigui la medicina i no la documentació.

L'anàlisi sobre la producció i activitat científiques serà, com en els capítols precedents, de tipus descriptiu. No es realitzarà un estudi bibliomètric de la producció científica en matèria de documentació, sinó que es presentarà un inventari de totes les monografies i publicacions periòdiques especialitzades en la matèria editades a Espanya, així com també de les denominacions adoptades per les reunions científiques i pels projectes de recerca. L'objectiu serà, a més de presentar un panorama descriptiu de la matèria a Espanya, posar de manifest els termes utilitzats en el decurs dels anys en cada un d'aquests sectors i veure'n també la seva evolució. En aquest primer nivell no s'entrarà a estudiar els continguts de la producció ni de l'activitat científiques.

La producció científica espanyola en el camp de la documentació es caracteritza principalment per tenir un caràcter divulgador. La lentitud i retard amb què es van anar introduint les innovacions en el camp de la informació i documentació han provocat que la majoria dels esforços dels científics espanyols s'hagin consagrat a l'assimilació i difusió dels avenços provinents de l'estranger, sense poder-se dedicar plenament a realitzar investigació pròpia.

Això provoca, òbviament, que la producció científica espanyola tingui molt poca repercussió fora de la península. La presència d'autors espanyols als cercles científics internacionals (o tan sols europeus) és pràcticament insignificant i es redueix, en molts casos, a l'exercici de tasques de representació al si d'organismes i associacions internacionals. Els congressos internacionals potser seria l'àmbit on es pot trobar més contribucions espanyoles així com una participació que va en augment. Ara bé, no és gaire habitual trobar textos d'autors espanyols a les principals revistes internacionals del sector, tampoc hi ha massa participació en els programes internacionals de recerca (p.e. els de la CE), i encara menys es pot parlar de la traducció de llibres espanyols.

El principal motiu d'aquest baix nivell de desenvolupament de la investigació el provoca el fet de disposar d'uns escassos recursos econòmics i humans. Tot i que sempre han existit excepcions, els primers nuclis de persones dedicades íntegrament a la investigació en la matèria no es constitueix fins a la meitat dels anys 70 (a algunes Universitats i també al CSIC).

La progressiva extensió de la disciplina a la Universitat ha contribuït a augmentar sensiblement els nivells d'investigació. No obstant això, el personal investigador és encara escàs en nombre, sobretot si es compara amb altres àrees de la ciència¹³⁰.

¹³⁰ L'actual plantilla universitària de l'Àrea de Biblioteconomia i Documentació estaria composta, aproximadament, per uns 5 catedràtics, entre 10 i 15 Titulars d'Universitat, uns 40 Titulars d'Escola Universitària i 50 persones més repartides entre professors associats i ajudants.